

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahanduse ja majandusteooria instituut
Majandusteooria õppetool

Liis Pajanen

**VALMISOLEK MARIHUAANA LEGALISEERIMISEKS
EESTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Raivo Soosaar

Tallinn 2015

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. MARIHUAANA LEGALISEERIMISE EELDATAVAD MÕJUD	7
1.1. Marihuaana ja selle legaliseerimise olemus	7
1.2. Marihuaana legaliseerimise negatiivsed mõjud.....	9
1.3. Marihuaana legaliseerimisest tulenev kasu	12
2. MARIHUAANA PRAKTIKAS JA SELLE MÕJUD.....	16
2.1. Marihuaana tarbimise levik Eestis ja mujal maailmas	16
2.2. Marihuaana poliitika Eestis ja mujal maailmas.....	18
2.2.1. Legaliseeritud marihuaanaga riigid ja osariigid	18
2.2.2. Marihuaana poliitika Eestis	21
2.3. Senised uuringud marihuaana mõjudest	22
3. SUHTUMINE LEGALISEERIMISSE EESTIS	26
3.1. Arvamused Eesti meedias.....	26
3.2. Küsitluse meetoodika	28
3.3. Küsitluse tulemused.....	29
4. EESTI VALMISOLEK LEGALISEERIMISEKS: järeldused ja soovitused.....	34
4.1. Legaliseerimise mõju ühiskonnale	34
4.2. Legaliseerimise mõju majandusele.....	35
4.3. Legaliseerimise mõju tervisele	36
4.4. Legaliseerimise mõju kuritegevusele	37
4.5. Kokkuvõtlik hinnang ja soovitused	38

KOKKUVÕTE.....	39
VIIDATUD ALLIKAD.....	41
SUMMARY	44
LISAD	46
Lisa 1. Küsimustik.....	46
Lisa 2. Küsimustiku vastused.....	49
Lisa 3. Marihuaana legaliseerimise pooldajad vanuse lõikes.....	56

ABSTRAKT

Käesoleva töö eesmärgiks oli hinnata Eesti rahva suhtumist ja valmisolekut marihuaana legaliseerimise osas. Eesmärgist lähtudes analüüsiti kanepipoliitika suundumusi Euroopas, Ameerikas ja Eestis ning uuriti kanepi legaliseerimisega kaasnevaid tulusid ja kulusid.

Bakalaureusetöö kirjutamisel rakendati põhimeetoditena kirjanduse võrdlevat analüüsi ning autori poolt läbi viidud küsitluse analüüsi. Eestikeelses küsitluses, millele vastas 2057 inimest, uuriti Eesti rahva seisukohta marihuaana legaliseerimise osas. Teooria ja küsitluse põhjal tehti järeldused, kuidas marihuaana legaliseerimine Eesti riigile ja ühiskonnale mõjuda võiks.

Marihuaana keelamise tõttu ei ole antud taime mõjusid piisavalt põhjalikult uuritud. See on ka üheks põhjuseks, miks siiani ei ole jõutud ühtsemale seisukohale marihuaana legaliseerimise otstarbekuse osas. Nii erinevate allikate informatsiooni käsitlemisel kui ka küsitluse tulemuste põhjal selgus, et marihuaana tarbimine on laialt levinud (Eestis on marihuaanat proovinud elu jooksul viiendik täiskasvanutest) ning marihuanapoliitika omab laialdast mõju majandusele ja ühiskonnale. Praeguse marihuaana poliitika analüüs näitab, et see on suuresti läbi kukkunud ning muutusi on igal juhul vaja. Legaliseerimine ja dekriminaliseerimine on maailmas tõusuteel ning tõenäoliselt toimuvad vastavad muutused ka Eestis. Uurimisel selgus, et hetkel ei ole Eesti riik ega ühiskond legaliseerimiseks veel valmis. Riigil tuleb enne marihuaana legaliseerimist teha ühiskonnas põhjalik eeltöö, et ennetada massilist negatiivsete tagajärgedega tarvitamist.

Võtmesõnad: kanep, marihuaana legaliseerimine, dekriminaliseerimine, majandus, ühiskond, tervis, kuritegevus, narkopoliitika

SISSEJUHATUS

Marihuaana on enamikes riikides illegaalne, kuid selle tarvitamine on laialdaselt levinud. Kuna marihuaana ehk kanepi tarbimine on massiline, siis on aina enam riike ja USA osariike hakanud seoses marihuanaga narkopoliitikas muudatusi tegema. Senine laialt levinud narkopoliitika, mis põhineb karistuslikul keelurežiimil, pole saavutanud oma eesmärgi ega osutunud efektiivseks. Seetõttu on väga vajalik analüüsida, kas Eesti peaks oma illegaalsete narkootikumide käsitlust muutma. Arvestades viimase aja narkopoliitika muutuseid mujal maailmas, uuritakse käesolevas töös, kas Eesti on valmis kanepi legaliseerimiseks. Selle küsimuse uurimise käigus tuleb võrrelda ning analüüsida, millisele argumentatsioonile tuginedes on jõutud nüüd kanepi legaliseerimisele ja millisele argumentatsioonile tuginedes on sellest hoidutud nii minevikus kui ka tänapäeval.

Käesoleva töö eesmärgiks on hinnata Eesti rahva suhtumist ja valmisolekut marihuaana legaliseerimise osas. Eesmärgist lähtudes analüüsitakse kanepipoliitika suundumusi Euroopas, Ameerikas ja Eestis ning uuritakse kanepi legaliseerimisega kaasnevat tulusid ja kulusid.

Teadlased omavad erinevat arvamust uimastite legaliseerimise osas. Ühelt poolt nähakse legaliseerimises suurt maksutulust ning kuritegevuse vähenemist ning teiselt poolt nähakse maksutulust ületavaid kulusid, mida tekitavad muutused seadustes ning sotsiaalsed ja tervisele seotud probleemid. Vaatamata erinevatele uurimistulemustele ja arvamustele tundub, et praegune keelav narkopoliitika on läbi kukkunud ning muutusi on vaja.

Bakalaureusetöö kirjutamisel on põhimeetoditena rakendatud kirjanduse võrdlevat analüüsi ning autori poolt läbi viidud küsitluse analüüsi. Eestikeelses küsitluses, millele vastas 2057 inimest, uuriti Eesti rahva seisukohta marihuaana legaliseerimise osas. Teooria ja küsitluse põhjal tehakse järeldused, kuidas marihuaana legaliseerimine Eesti riigile ja ühiskonnale mõjuda võiks.

Töö esimeses peatükis uuritakse marihuaana legaliseerimise eeldatavaid kahjusid ja kasusid, et selgitada välja, kas kanepi legaliseerimise negatiivsed aspektid kaaluvad üles positiivsed. Peatükk on jaotatud kolmeks alapeatükiks. Esimene alapeatükk tutvustab

marihuaanat ennast ning kanepi tarbimise võimalikke õiguslikke regulatsioone. Teine alapeatükk käsitleb marihuaana legaliseerimise negatiivset mõju tarbimisele, tervisele, kuritegevusele ja riigi majandusele. Kolmas alapeatükk käsitleb vastukaaluks teisele alapeatükile marihuaana legaliseerimise positiivseid mõjusid eelnevalt nimetatud valdkondadele.

Töö teises peatükis uuritakse Eesti ja maailma marihuaana poliitikat ja selle tarbimise levikut. Peatükk on jaotatud kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis uuritakse marihuaana tarbimise levikut Eestis ja Euroopas. Selles käsitletakse üldist kanepitarbimist ning räägitakse ka kanepi levikust Euroopas, kui illegaalsete uimastite olulises sihtkohas. Teises alapeatükis käsitletakse legaliseeritud marihuaanaga USA osariikide Colorado ja Washingtoni kanepipoliitikat, kui ka osaliselt legaliseeritud marihuaanaga Hollandi kanepipoliitikat. Lisaks tuuakse välja Eesti narkopoliitika karistuslik reguleerimine kanepi suhtes ning sealhulgas tutvustatakse meditsiinilist marihuaanat puudutavaid regulatsioone. Kolmandas alapeatükis käsitletakse maailmas läbi viidud uuringuid marihuaana mõjudest tervisele, tarbimisele kui ka riigi majandusele.

Töö kolmandas peatükis uuritakse Eesti valmisolekut legaliseerimise osas. Peatükk on jagatud kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade Eesti meedias kanepi kohta levivatest arvamustest ja seisukohtadest. Teises alapeatükis tutvustab käesoleva töö autor omalt poolt läbiviidava uuringu meetodikat, tutvustades andmekogumis- ja analüüsimeetodit ning andes hinnangu andmete usaldusväärsusele. Kolmandas alapeatükis esitatakse küsitluse peamised tulemused ja neist tulenevad olulisemad järeldused.

Töö neljandas peatükis hindab bakalaureusetöö autor kanepi legaliseerimise vajalikkust ja valmisolekut Eestis. Peatükk koosneb viiest alapeatükist. Autor arutleb kogutud informatsiooni põhjal kanepi legaliseerimise otstarbekuse üle Eestis üldiselt, käsitledes marihuaana legaliseerimise mõju eraldi alapeatükides ühiskonnale, majandusele, tervisele ja kuritegevusele. Viimases alapeatükis annab autor kogutud teadmiste kohta kokkuvõtliku hinnangu ning isikliku seisukoha Eesti kanepipoliitika tuleviku osas.

1. MARIHUAANA LEGALISEERIMISE EELDATAVAD MÕJUD

Sootak ja Randma (2006) märgivad, et mõnuained on meie ühiskonna loomulik osa, mida kõrvaldada ei ole võimalik, nagu ei saada lahti ka nii-öelda legaalsete narkootikumide tarvitamise pahedest. Narkootikumide tarbimine on pahe nagu ka suitsetamine ning alkoholi tarbimine. Selle pahe keelamine pole narkootikumide tarbimise piiramisega hakkama saanud ning koormab ühiskonda. Antud peatükk uurib, milliseid probleeme ja kasusid tooks kergemaks narkootikumiks peetava marihuaana legaliseerimine.

1.1. Marihuaana ja selle legaliseerimise olemus

Käesolev alapeatükk annab ülevaate marihuaana taimest, selle omadustest ja manustamisviisidest. Lisaks tuuakse välja kanepi tarvitajate arv Euroopas ja Ameerikas, mis kinnitab, et marihuaana on populaarne ning laialt levinud uimasti. Ühtlasi selgitatakse dekriminaliseerimise, legaliseerimise ja reguleerimise olemust.

Marihuaana on kanepi emastaimede kuivatatud ja peenestatud ladvad, väikesed varretükid ja õisikuosad. Marihuanat võib esineda ka pressitult tükkidena, eri suuruse ja kujuga ning sisaldab tavaliselt 2-8% THC-d. THC ehk tetrahüdrokannabinool on kanepitaime tähtsaim kemikaal ehk kannabinoid, mis tekitab kanepi tarvitamisel psüühika muutuseid. Värvuselt on kanep kollakasroheline, rohekas või pruunikasroheline ning eritab suitsetamisel spetsiifilist imalmagusat lõhna. Seda suitsetatakse nii puhtal kujul kui ka segatuna tubakaga, vahel manustatakse ka toidu kaudu – küpsetatuna kookide või küpsiste sees. Tihti kasutatakse rääkides üldiseid termineid kannabis ja kanep, mis ei täpsusta, millise konkreetse tootega – marihuaana, hašiši või hašišiõliga – on tegemist. (Kanep ... 2015) Käesolevas töös käsitletakse terminit kanep marihuaana sünonüümina.

Enamikes maades on kanep illegaalne ning enamasti on see esimene keelatud uimasti, millega noorukid tutvust teevad, kuna vahendajate kaudu on see küllalt kergesti kättesaadav (Aasvee *et al* 2012). Selle populaarse uimasti puhul on Euroopa Liidu elanikkonna hoiak ja üldsuse arvamus kõige vastuolulisem. See aitab kaasa elavale kanepiteemalisele arutelule, mida on viimasel ajal õhutanud kanepi kättesaadavuse ja kanepitarbimise reguleerimismeetodite rahvusvahelised suundumused, eelkõige USA mitme osariigi ja Ladina-Ameerika riikide õigusaktide muudatused. (Euroopa ... 2014)

Tänu Ameerikas toimuvatele muutustele on alates 2000. aastast ka paljud Euroopa riigid hakanud vähendama uimastite isikliku tarbimise või omamise karistusi (Ibid.). Marihuaana seaduslikult aktsepteeritavaks muutmisel kaalutakse legaliseerimist, dekriminiseerimist või seadustega reguleerimist (Seadus ... 2015). Üldiselt keskenduvad kanepitarbimise reguleerimise Euroopa tasandi arutelud pigem uimastite pakkumise ja ebaseadusliku kaubitsemise kui tarbimise probleemidele. Vaatamata sellele on kanepi omamise ja tarbimisega seotud õigusrikkumiste arv pidevalt suurenenud ligi kümme aastat. (Euroopa ... 2014)

Dekriminaliseerimine tähendab seda, kui isiku tegevuselt või käitumiselt eemaldatakse kuritegelik staatus. See aga ei tähenda, et tegevus oleks legaalne, sest on võimalik määrata teist tüüpi sanktsioone. Narkootikumide puhul kasutatakse dekriminiseerimise mõistet kirjeldamiseks seadusi, mis puudutavad isiklikku aine omamist või kasutamist, mitte nende pakkumist. (Models ... 2014)

Legaliseerimine tähendab, et mingi tegu või käitumine muudetakse seaduslikuks, kui see on eelnevalt olnud seadusega keelatud. Uimastite kontekstis tähendab see enamasti, et kõik kriminaalõiguslikud ja karistusõiguslikud sanktsioonid eemaldatakse, samas kui uued regulatsioonid võivad piirata, kellele ja kuidas uimastite omandamine ja tarvitamine täpsemalt lubatud on. Legaliseerimise mõistet kasutatakse üldiselt narkootikumide pakkumise puhul. (Ibid.)

Reguleerimine viitab kindlatele reeglitele ja piirangutele, mis on seatud uimastite pakkumisele või tarvitamisele, nagu näiteks alkoholi ja tubaka puhul. Reeglina kehtestatakse piirangud vanusele, müügile ja/või reklaamile. Selliste piirangute rikkumine võib olla karistatav kriminaalõiguslikult või väärteo korras. (Ibid.)

Viimastel aastatel on kanepi tarbimise dekriminiseerimine levinud Euroopas, Suurbritannias ja Austraalias. Kanepi tarvitamisega seotud kriminaalkaristused tühistatakse,

kuna kriminaliseerimine on kallis ja ebatõhus poliitika. Märkimisväärsed kulud õiguskaitsele ja kriminaalõiguslikele vahenditele on ühiskonnale üsnagi kulukad. Samuti on kriminaliseerimine kulukas ka kriminaalkaristustega riskivatele kanepitarvitajatele. (Williams, Bretteville-Jensen 2014) Näiteks Eestis on uimastite tarvitamine ja väikeses koguses omamine dekriminaliseeritud. Sellegipoolest karistatakse tarvitamist või omamist väärteomenetluse (narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus § 15¹ alusel) rahatrahviga kuni 300 trahviühikut (1200 eurot) või arestiga. Samas on võimalik rääkida ka ulatuslikumast dekriminaliseerimisest, millega kaotatakse kriminaalkaristused näiteks omaks tarbeks kasvatamise eest ning eemaldatakse või vähendatakse ka väärtegede eest kohaldatavaid karistusi. (Kanepiga ... 2015)

1.2. Marihuaana legaliseerimise negatiivsed mõjud

Järgnevalt tuuakse välja põhjused, miks legaliseerimine tõstab tarbimist, kahjustab tervist, kahandab produktiivsust, suurendab kriminaalõiguse kulutusi ning mõjub negatiivselt üldisele riigi majandusele.

Turul liikuva kanepi keskmine THC sisaldus on aasta-aastalt kasvanud. Kui 20 aastat tagasi oli THC sisaldus näiteks USA-s levivas marihuaanas keskmiselt 4,5%, siis nüüdseks võib see ulatuda üle kaheksa protsendi. (Kangem ... 2015) Kanepi kõrge THC sisaldus on ka üheks põhjuseks, miks seda käsitletakse ebaseadusliku narkootikumina. Akadeemiline arvamus ja ajaloolised tõendid on selged, et kui narkootikumid on legaliseeritud siis nende tarbijate arv ja narkomaania tõuseb. See toob kaasa kannatusi, rohkem surmasid, sotsiaalseid probleeme ja massilisi kulutusi, mida ei ole võimalik katta tuludest, mida legaliseerimine kaasa toob (täiendavad tulud litsentside väljastamiselt ja lisanduvad maksutulud). Näiteks on marihuaanal negatiivne mõju inimese tervisele, ohutusele ja produktiivsusele. Marihuaanat tuntakse ka kui *gateway* narkootikumit ehk kui "väravat" narkootiliste ainete maailma. (Evans 2013)

Gateway hüpoteesi kohaselt liigub narkootikumide tarvitamine nõrgematelt narkootilistelt ainetelt järjest kangematele. *Gateway* hüpoteesi väljatöötamise algusaegadel arvestati selle raames just liikumist legaalsete narkootikumide tarvitamiselt, näiteks nagu alkohol ja tubakas, illegaalsetele ja järjest kangemate narkootiliste ainete tarvitamisele.

Hilisemal ajal on *gateway* hüpoteesi kasutatud kõige ulatuslikumalt seoses kanepi ning teiste sellest kangemate narkootikumide tarvitamisega. (Kandel *et al* 2006)

Legaliseerimine kinnitab marihuaana sotsiaalselt aktsepteeritavaks. See välistab kriminaalkaristusi, langetab hindu ning kättesaadavus lihtsustub. Tõenäoliselt mõjutab legaliseerimine ka tarbimist, kuid ei saa määrata kui palju. (Ibid.) Legaliseerimise vastased väidavad, et kanepi legaliseerides hakkaks selle tarbimine kindlasti kasvama, kuna võimalusi uimasti soetamiseks oleks rohkem, pakkumine juhiks nõudlust ning tagajärjeks oleks rohkem narkootikume, rohkem tarvitajaid, rohkem narkomaane, rohkem probleeme (Paimre 2001). Et näha kuidas legaliseerimine tarbimist mõjutab, on üheks variandiks legaliseerimist katsetada, lubades kanepi legaalsus tühistada, kui tarbimine suureneb oodatust rohkem. Kuid isegi ajutisel legaliseerimisel võib olla püsivaid tagajärgi näiteks tervisekahjustuste näol. (Evans 2013)

Seega legaliseerimine **toob** endaga kaasa marihuaana tarbimise tõusu ning otsesed majanduslikud kulud tervishoius. Kuigi tänaseks on palju andmeid selle kohta, kuidas marihuaana inimeste tervisele mõjub, siis siiani ei ole leitud täpset rahasse arvestamise viisi, kuidas hinnata marihuaana mõju rahaliselt inimeste tervisele, kuid eeldatavalt on peamised tervishoiukulud põhjustatud marihuaana sõltuvusest tekkinud tervisekahjustustest. Seda võib mingis mõttes nimetada kuritegevus süsteemis säästetud raha ümber paigutamiseks ravikuludesse. USA riiklik tervishoiukulutus, mis on seotud marihuaana tarbimisega ei ole teada, kuid hinnanguliselt moodustab sõltuvusravidest ligikaudu 1/5 marihuanaga seotud ravid. (Ibid.) Kuigi mõnikord arvatakse, et mõõdukas kogus kanepit ei riku rohkem tervist kui alkohol või tubakas, siis on Maailma Tervishoiuorganisatsiooni esindajad hoiatanud, et kanepi tarvitamine võib avaldada tervisele akuutset ja kroonilist mõju (Paimre 2001). Isegi kui tubaka kasutamine on seni teadaolevalt rohkem tervist kahjustav kui marihuaana siis sellest ei järeldu, et legaliseerimine on põhjendatud poliitiline pööre samal ajal teades selle tekitavaid kahjusid. Tubakas põhjustab rohkem kahju, sest sellel on suurem tarbijaskond. Kui marihuaana legaliseerida siis võib olukord muutuda, eriti kui suured marihuaana tootjad hakkavad kanepit tootma nagu tubakatootjad seda teevad. (Evans 2013)

Kuigi ägedaid terviseprobleeme pärast kanepi tarvitamist esineb harva, võivad need esineda eriti pärast suuri annuseid. Riikides, kus tarbimismäär on suurem, näivad kanepiga seotud terviseprobleemid olevat kasvav probleem. Kanepi tarvitamisega seotud ägedate

terviseprobleemide hiljutisest sagenemisest on teatanud Tšehhi Vabariik, Taani ja Hispaania. (Euroopa... 2014)

Kanep mõjutab eelkõige vaimset tervist – kõrgendatud meeleolu kõrval võib see tekitada ärevus- ja paanikahooge, pikaajalisel tarvitamisel kujuneb sõltuvus ning mõnel juhul on seda seostatud ka skisofreenia avaldumisega. Kanepist põhjustatud terviserisk võib sõltuda droogi kvaliteedist, sest uimasti illegaalsuse tõttu puudub igasugune kontroll selle üle. (Aasvee *et al* 2012) Enamik marihuaanaga seotud ägedaid terviseprobleeme esineb noortel meestel ning sageli on need seotud ka alkoholijoobega. Sümptomid on muu hulgas ärevus, psühhoos või muud psühhiaatrilised sümptomid ning enamasti ei ole haiglaravi vaja. Teine murettekitav areng on olnud sünteetiliste kannabinoidide ilmumine. Need ained võivad olla äärmiselt tugevad, ent keemiliselt ei sarnane need kanepile ning võivad seega tekitada teistsuguseid ja võib-olla raskemaid tervisehäireid kui puhas marihuaana. Kuigi nende ainete tarbimise tervisemõjust teatakse vähe, tekitavad teated nende kasutamisega seotud ägedate kõrvalnähtude kohta üha suuremat muret. (Euroopa... 2014)

Pikaajalist marihuaana tarvitamist seostatakse lisaks vaimsetele probleemidele ka vererõhu langusega, südame löögisageduse muutusega, südamepuudulikkusega ning vereringe ja südamelihaste töö halvenemisega. Sellest tulenevalt usutakse, et kanepi suitsetamine põhjustab südame- ja veresoonekonna haiguseid. (Blackwell 2014)

Marihuaana tarvitamisest tingitud haiguste, puudumiste ja tööjõu voolavuse tõttu on ettevõtetes töötajate produktiivsus madalam. Kuigi mõju võib varieeruda vastavalt tööülesandele ja marihuaana kasutamise sagedusele ning kasutaja isikuomadustele, siis uuringud on leidnud, et marihuaana ja alkohol kujutavad endast produktiivsusele ohtu. Samuti võib marihuaana põhjustada ükskõikset suhtumist, kooliõpilastel kehvemaid hindeid ning perekonnast võõrandumist. Marihuaana tarvitamine võib jäädavalt kahjustada ka aju arengut. Probleemide lahendamine, kontsentratsioon, motivatsioon ja mälu on negatiivselt mõjutatud. Noortel on suurem risk kogeda skisofreeniat ja depressiooni ning sealhulgas on kolm korda suurem võimalus suitsiidimõtete tekkimisel. (Evans 2013) Isegi mõõdukas koguses marihuaana tarvitamine pidurdab õppimisvõimet, takistab töötamist masinatega, raskendab sõidukijuhtimist ning kontsentreerumisvõime nõrgeneb. Marihuaana ja hašiši liigtarbimisega võivad aga kaasneda hoopis raskemad haigusnähud. Näiteks kopsuvähki tekitavate ainete hulk on kanepi ja tubaka segus suurem kui tavalistes tubakasigaretis. (Paimre 2001)

Kuigi mitmed teadusuuringud on leidnud, et legaliseerimine vähendab kriminaalõiguskulusid, siis praeguste seaduste kehtetuks tunnistamine tingib omakorda veel lisakulutusi, mis tulenevad marihuaana kasutamisest, kuritarvitamisest ja sõltuvusest. Näiteks marihuaanat kasutatavatel teismelistel on suurem tõenäosus tegeleda kuritegevusega või käituda ohtlikult. (Evans 2013) Ekslikult arvatakse, et enamiku narkootikumidega seotud kuritegusid sooritavad need inimesed, kes otsivad raha järjekordse narkodoosi jaoks. Hoopis suurem osa kuritegusid on sooritatud narkootikumide mõju all. Samuti ei saa olla kindel, et legaliseerimine või dekriminaliseerimine teeks lõpu mustale turule. (Paimre 2001)

Legaliseerimisel ei ole ainult laastav mõju tervisele, tootlikkusele ja kuritegevusele, vaid see on ka maksumaksja raha raiskamine, mis võiks palju arukamalt olla kulutatud tõhusamatele probleemidega tegelevatesse meetmetesse. Kulude alla ei ole arvestatud hariduse rakendamist ja ennetusprogramme. Samas, kui rahvas ostab marihuaanat siis osa tulust suunatakse riigi majandusse ning raha kasutatakse produktiivsuse tõstmise eesmärkidel nagu näiteks haridus, teadus ja ennetustööd. (Evans 2013)

Kuigi ka praegu maksustatakse kaupsid ja teenuseid, mis kahjustavad selle tarbijat, siis marihuaana maksustamine on ilmselt keerukam. Prognoositud ja tegeliku maksutulu erinevus võib olla märkimisväärne. Valitsuse kulutused marihuaana legaliseerimisele võivad olla suuremad kui tulud. Tuleb luua seadused, et koguda makse, reguleerida jaemüüjaid ja edasimüüjaid ning kaitsta kasutajaid ning mittekasutajaid. Samuti tekivad täiendavad kulutused uute seaduste rakendamisel seoses sõidukitega liiklemisel ning uued seadused tuleb kehtestada ka narkojoobes sõitmise kohta, sest on tõestatud, et marihuaana tarvitamine enne sõiduvahendiga liiklemist kahekordistab avarii tõenäosust. Riikides, kus on narkojoobes sõiduki juhtimise seadused, võivad siiski kohtukulud suurened, kuna nõuetekohaselt tuleb sooritada veretest, et tõestada narkojoovet. Muutuste tõttu võivad tõusta ka muud kohtukulud ja õiguskaitseorganite kulutused, mis tekivad näiteks maksude sissenõudmisel. Seni, kuni legaliseerimisega seonduvad kulud on olemas, on alust kahelda, kas väidetav kokkuhoid on saavutatav või mitte. (Ibid.)

1.3. Marihuaana legaliseerimisest tulenev kasu

Vastukaaluks negatiivsetele mõjudele toob käesolev alapeatükk välja väidetavad põhjused, miks peetakse legaliseerimist vajalikuks muutuseks. Käsitletakse legaliseerimise

võimalikku kasu riigi majandusele ning tuuakse välja eeldatav positiivne mõju tarbimisele, tervisele ja kriminaalõiguslikele kuludele.

Marihuaana legaliseerimise toetajad väidavad, et legaliseerimise majanduslik kasu kaalub üles kulud. Hinnanguliselt hoitakse kokku kuritegevuse valdkonnas ning sellega seotud seaduste elluviimisel. See tähendab, et riigil ei ole vaja kulutada nii palju ressursse, et tabada marihuaanaga seonduvaid isikuid ja tegevusi. Kuid peamiseks legaliseerimise põhjuseks on prognoositav tulu täiendavate maksude arvelt ning lisaks jooksev tulu marihuaanaga seotud ettevõtlusest. (Ibid.) USA föderaalelarve ja osariikide eelarved on defitsiidis ning üks poliitiline muutus, mis võib defitsiiti vähendada, on lõpetada narkosõda, mille tulemusel on narkootiliste ainete tootmine, müük ja tarbimine praeguseks keelatud. Kuna eelnevalt nimetatud tegevused toimuvad vaatamata keeldudele, siis legaliseerimine võimaldaks riigil keeldudest tekkivate kulude vähendamist ning maksude näol tulude suurendamist legaliseeritud müügil ja tootmisel. (Miron, Waldock 2010)

Kanepi legaliseerimisega kaotaks organiseeritud kuritegevus suure kriminaaltulu allika. European Coalition for Just and Effective Drug Policies metodoloogiat kasutades on leitud, et Eesti riik võiks kanepi müügi pealt koguda riigieelarvesse üle 100 miljoni euro makse (võrdluseks, samas suurusjärgus on Eesti riigieelarve kogukulu politseinike, päästjate, piirivalvurite ja teiste turvalisust tagavate riigiametnike palgafondile). Õiguskaitseorganitel vabaneks suur hulk ressursse kuritegevusega võitlemiseks ning maksutulu saaks suunata muuhulgas ka toimivasse narkopoliitikasse – teadvustamisse, ennetusse ja ravisse. (Meikar 2014)

Eestis ega teisteski riikides (erandi moodustab vaid Holland) ei eristata narkootikume nende sõltuvuspotsiaali alusel ehk siis pehmeid narkootikume, mis on madala sõltuvuspotsiaaliga ja tugevaid narkootikume, mille sõltuvuspotsiaal on kõrgem. Pehme narkootikumide all peetakse silmas kanepisaadusi (kanep, hašiš, marihuaana) ning kangetena arvestatakse kõiki ülejäänuid narkootikume nagu näiteks heroiin, kokaiin ja speed. (Sootak, Randma 2006)

Üks võimalik arenguvariant on turgude jagamine, mis lähtub eeldusest, et probleem peitub kangetes, kõrge sõltuvuspotsiaaliga uimastites nagu näiteks heroiin või kokaiin, mistõttu võitluse teravik tulebki sinna suunata. On vaja tõhustada võitlust illegaalse narkokaubandusega just sellel rindel, et võimalikult palju kahjustada pakkumist. Lahjade narkootikumide turg tuleb aga narkoärist eemaldada ning nende pruukimine muuta legaalseks.

Selle ala dekriminaliseerimine vabastab õiguskaitseorganitele ulatusliku ressursi, mida saab suunata kangete uimastite turu lõhkumiseks ning sõltlaste rehabilitatsiooniks. (Ibid.)

Lahjade narkootikumide legaliseerimine vähendaks illegaalse narkokaubanduse tulusid. Kui legaalse kanepimüügi tulud peaksid minema narkoprobleemide lahendamiseks, saaks narkoäridel saamata jäänud raha abil saavutada paremaid tulemusi ka ülejäänud musta narkokaubanduse ohjamisel. (Ibid.)

Musta turgu kontrollides väheneb narkootikumide negatiivne mõju ühiskonnale. Legaliseerimine ei paneks suuremal hulgal inimesi narkootikume tarvitama ega suurendaks ka kangemate mõnuainete menükust. Sootak ja Randma leiavad, et on hoopis väga tõenäoline, et legaliseerimine neid ohtusid vähendab. Tehes kanepi legaalsete kanalite kaudu kättesaadavaks, kaob selle tarbijatel vajadus puutuda kokku narkodiileritega, kelle huvides on tarbijatele peale suruda kangemaid ning diileri jaoks kasumlikumaid mõnuaineid. Nii saaks paremini piirata ka noorte ligipääsu narkootikumidele, sest kui diiler dokumenti ei küsi siis näiteks poemüüja küll nagu praegu ka alkoholi puhul. (Ibid.)

Tõenäoliselt väheneks dekriminaliseerimise korral ka narkootikumidega seotud kuritegevus. Sõltlaste sooritatud varguseid oleks vähem, kuna legaalselt kättesaadavad narkootikumid oleksid soodsamad. (Ibid.)

Marihuaana legaliseerimise pooldajad väidavad, et teadusuuringud marihuaana kasutamise ja töö edukuse kohta on vähe veenvad, kuna marihuaana toime mõju võib erineda töökohtade ülesannete ja kasutajate seas, sest marihuaana mõju inimese produktiivsusele sõltub marihuaana tarbimise sagedusest ning inimese isikuomadustest ja tema motivatsioonist, mis võib olla ka muudel põhjustel madal. Samuti väidavad marihuaana legaliseerimise toetajad, et uuringutes leitud seosed tööõnnetuste ja marihuaana tarvitamise vahel ei ole piisavalt usaldusväärsed. (Grinspoon 2011)

Samuti rõhutatakse pidevalt kanepi ohtlikkust tervisele, kuid tegelikult peetakse kanepit alkoholist ja tubakast ohutumaks (About ... 2015). Maailma Tervise Organisatsiooni andmetel sureb maailmas aastas umbes 3,3 miljonit inimest alkoholi tarvitamisest tekkinud põhjustel. Maailma Tervise Organisatsiooni raporti kohaselt tapab alkohol rohkem inimesi kui AIDS, tuberkuloos või vägivald. Ligi 5,9% kõigist maailma surmadest on seotud alkoholiga. Probleemseim piirkond on Venemaa ja selle lähedal asuvad Ida-Euroopa riigid, kus iga viies surm on tingitud alkoholist. (Global ... 2014) Tubaka suitsetamine põhjustab igal aastal

maailmas ligi 400 000 surma. Teadaolevalt ei ole marihuaana liigtarbimine või üledoos põhjustanud ühtegi surma (About ... 2015).

Kanep ei mahu 20. sajandi institutsioonide kehtestatud kontseptuaalsetesse piiridesse. Tegemist on ainsa omalaadse droogiga ning ilmselt ei leidu ühtegi teist mittetoksilist ravimit, mis suudaks võimendada naudinguid ning millel on suur hulk meditsiinilisi rakendusi. Ainus mõeldav viis kanepi potentsiaali, kaasa arvatud meditsiinilise potentsiaali täielikuks realiseerimiseks on teha marihuaana priiks praegustest regulatsioonidest. Tühistada tuleks seadused, millega kontrollitakse marihuanaga seotud retseptiravimeid ning kriminaalseadused, millega kontrollitakse psühhoaktiivseid aineid. Need on seadused, mis lämmatavad kanepi ainulaadselt mitmekülgse kasutuspotentsiaali. Ainus lahendus on omistada kanepile samasugune staatus nagu on alkoholil ehk legaliseerida see täiskasvanutele igasuguseks kasutamiseks ning teha täielikult sõltumatuks meditsiinilistest ja kriminaalsetest kontrollsüsteemidest. (Grinspoon 2011)

Esimese sammuna tulekski meditsiiniline marihuaana ravi vajavatele patsientidele kättesaadavaks teha. Kanepit peetakse kõige efektiivsemaks sümptomaatilise ravi vahendiks tervele reale haigustele nagu näiteks *sclerosis multiplex* ning see aitab leevendada vähki põdevatel haigetel kemoterapiaga kaasnevaid sümptomeid. Praegu suunatakse aga ravikanepi vajajad mustale turule, kus nad muutuvad Eesti riigi silmis kriminaalideks. Nagu näitab pikka aega meditsiinilist kanepit võimaldanud USA osariikide kogemus, on seal vähenenud nii tarbimine alaealiste seas, uimasti- ja liiklussuremus, noorukite enesetapud kui ka alkoholi läbimüük. (Meikar 2014)

2. MARIHUAANA PRAKTIKAS JA SELLE MÕJUD

Kanep on enamikes riikides keelatud. Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus arutleb mitmete keelu alternatiivide üle, kaaludes dekriminaliseerimist, reguleerimist ja legaliseerimist. (Palali, van Ours 2014)

Kuigi kanepi keeld valitseb terves maailmas siis mõned (osa)riigid on marihuaana suhtes tolerantsemaks muutumas. Holland on kanepi legaliseerinud range regulatsiooniga, mis lubab marihuaanat tarbida ja müüa vaid litsentseeritud kohvikutes. Hiljuti hääletasid ka Washingtoni ja Colorado kodanikud kanepi tootmise ja jaemüügi litsentsimise süsteemi poolt, mis võeti kasutusele aasta 2014 alguses. Eelduste kohaselt hakkab aina rohkem osariike Washingtoni ja Colorado eeskujul marihuaana poliitikas muudatusi tegema. (Ibid.)

2.1. Marihuaana tarbimise levik Eestis ja mujal maailmas

Pea 21% eestlastest ehk umbes iga viies inimene Eestis on vähemalt kord elus kanepit tarvitanud (Viilmann *et al* 2013). 2014. aastal TNS Emori poolt läbi viidud uuringust selgus, et noorte seas on kanepit tarvitanute osakaal suurim - 18–24-aastastest noortest on kanepit tarvitanud 42%. Üsna kõrge kanepit tarvitanute osakaal on ka 25–34-aastaste seas, mis on 39%. Kanepi tarvitamine on meeste seas ligi kolm korda levinum kui naiste seas ning eestlaste seas ligi neljandiku võrra levinum kui muust rahvusest isikute seas. Abiturientide seas on uuringu kohaselt kanepit tarvitanud 37,8% noort. (Riskikäitumise...2014)

Eestis Tervise Arengu Instituudi poolt aastal 2010 tehtud uuring 13 ja 15- aastaste noorte seas leidis, et kanepit on elu jooksul proovinud iga kümnes õpilane ning poiste hulgas on kanepit proovinute arv 9 protsendi võrra suurem kui tüdrukute hulgas. Eestikeelsest kodust pärit õpilaste seas on kanepitarbijaid oluliselt vähem kui mitte-eesti kodukeelega noorukite hulgas. Suurt mõju avaldavad uimasti tarbimisele perekonna struktuur ja omavahelised suhted peres. Mõlema bioloogilise vanemaga elavate õpilaste hulgas on kanepi proovijaid 11 protsendi võrra vähem, kui üksikvanemaga või ühe kasuvanemaga elavate noorukite seas.

Huvi kanepi vastu on väiksem noortel, kelle perekonnas valitsevad head omavahelised suhted. Samas noorukite hulgas, kes veedavad sagedamini õhtuid sõpradega kodust väljas, on kanepit tarvitanuid kaks korda rohkem. Kanepi proovimine kaasneb ka muu riskikäitumisega – uimastit on proovinud neli korda sagedamini sigarettide suitsetaja ja ligi kolm korda sagedamini igapäevane alkoholi tarvitaja, võrreldes nendega, kellel need terviseriskid puuduvad. Kanepi mõju vaimsele tervisele kinnitab leid, et depressiivseid seisundeid esineb kanepit tarvitanute hulgas oluliselt sagedamini kui mittetarvitajate seas (vastavalt 15% ja 9%). (Aasvee *et al* 2012)

Tervise Arengu Instituudi Eesti Uimastiseire Keskuse Narkomaaniaravi andmekogust on näha, et kui aastal 2009 pöördus ravile 6 kanepi tarbijat siis aastal 2010 oli ravi vajavate arv 0 ning kõige rohkem oli 2010. aastal ravile pöördunute seas fentanüüli tarbijaid (Raport... 2011). Eestis on vastavalt 2010. aasta seisuga on ühe grammi marihuaana hind 16-22 eurot (Žuravljova 2012).

Ameerikas on meelelahutuslikel eesmärkidel tarbitavatest ainetest marihuaana kolmandal kohal. Enim tarvitavad ained on alkohol ja tubakas ning nende järel kanep, mida on tarvitanud pea 100 miljonit ameeriklast. (About 2015) Ka Euroopas on kanepi tarbimine kõrge. 73,6 miljonit täiskasvanut ehk 21,7% täiskasvanutest vanuses 15-64 on vähemalt kord oma elus kanepit tarvitanud. Neist 18,1 miljonit täiskasvanut ehk 5,3% täiskasvanutest tarvitab marihuaanat regulaarselt. (Euroopa ... 2014)

Näib, et võrreldes ülejäänud maailmaga on üldine kanepitarbimine Euroopas stabiilne või vähenemas, eelkõige noorte vanuserühmade seas. See ei kehti aga kõikides riikides – nii mõneski riigis, kus kanepit tarvitatakse üldiselt vähe, on viimasel ajal hakanud tarbimine suurenema. Kanep on nüüd kõige sagedamini teatatud uimasti, mida kasutavad esmakordsed narkoravi alustajad. Samuti on hakatud mõistma, mis sekkumised realselt toimivad – riigid investeerivad mitmesugustesse teenustesse, alates intensiivsetest pereliikmeid kaasavatest nõustamisseanssidest kuni interneti kaudu korraldatavate lühiajaliste sekkumisteni. Nii rahvusvahelisel tasandil kui ka Euroopa Liidus on kanepi tootmisega seostatud muu hulgas Kagu-Aasia organiseeritud kuritegelikke rühmitusi. Kanepituru ulatus koos riigisisese tootmismahu suurenemisega näitab üha rohkem, kui oluline äri see organiseeritud kuritegelikele rühmitustele on. Praegu on hakatud rohkem tähelepanu pöörama ka tootmismahu suurenemisega kaasnevatele sotsiaalmõjudele, näiteks vägivallale ja muudele

õigusrikkumistele, ning asjaolule, et uimastitootmise piiramine võtab õiguskaitseteenistustelt aega ja jõudu. (Ibid.)

Euroopa on illegaalsete uimastite oluline sihtkoht ning selle tähtsus mujale piirkondadesse liikuvate uimastite transiidikohana on väike. Uimastid jõuavad Euroopasse peamiselt Ladina-Ameerikast, Lääne-Aasiast ja Põhja-Aafrikast. Euroopas toodetakse kanepit ja sünteetilisi uimasteid. Peaaegu kogu toodetud kanep on ette nähtud kohalikuks tarbimiseks, kuid sünteetilisi uimasteid toodetakse ka ekspordiks muudesse piirkondadesse. (Ibid.)

Kaks tavalist kanepitoodet Euroopa uimastiturul on kanepiürt (marihuaana) ja kanepivaik (hašiš). Aastas tarbitakse neid hinnanguliselt ligikaudu 2000 tonni. Euroopas kättesaadav kanepiürt on kasvatatud kodus või toodud salakaubana kolmandatest riikidest. Enamik kanepivaigust imporditakse laeva või lennukiga Marokost. (Ibid.) Euroopa suurima kanepi tarbimisega riigid on Tšehhi, Hispaania ja Prantsusmaa (Blackwell 2014).

2.2. Marihuaana poliitika Eestis ja mujal maailmas

Paljudes riikides on selge trend rohkem tolerantsemate ja pragmaatilisemate ning vähem karistuslike lähenemiste suunas. Alates 2000. aastast on paljud Euroopa riigid narkootikumide tarvitamise ja omamise suhtes lähenemist kõvasti pehmenanud. Portugal ja Hispaania on dekriminaliseerinud kõikide narkootikumide isiklikuks tarbeks omamise. Leebumine on toimunud eriti just kanepi osas, kuna selle ohtlikkust on hakatud ümber hindama. Hollandis, Itaalias ja Saksamaal ei pööra korrakaitsjad kanepile enam tähelepanu. (Bewley-Taylor 2006)

Vaid neli (osa)riiki maailmas on marihuaana aga täielikult või osaliselt legaliseerinud – Holland, Põhja-Korea ning USA osariigid Washington ja Colorado. Lisaks on mitmed Euroopa ja Lõuna-Ameerika riigid ning Põhja-Ameerika osariigid marihuaana dekriminaliseerinud, kuid siiski on keelatud marihuaana tarbimisega riikide arv eelevalt nimetatud süsteemidega riikide suhtes ülekaalus. (Palali, van Ours 2013)

2.2.1. Legaliseeritud marihuanaga riigid ja osariigid

Alates 2012. aastast on USA mitmes osariigis pandud rahvahääletusele kanepi legaliseerimine meelelahutuslikuks tarvitamiseks (Models ... 2014). Colorado ja Washington

on esimesed osariigid, kes poliitiliselt ja seaduslikult on legaliseerinud mõlemad, nii marihuaana tootmise kui ka müügi (Marijuana ... 2014). Neis osariikides aset leidnud seadusemuudatuste eesmärk on vabastada ressursse vägivalla- ja varavastaste süütegude menetlemiseks, reguleerida turgu ja koguda maksutulu (Models ... 2014).

Colorados ja Washingtonis on müügile kehtestatud ranged piirangud, seal hulgas ka ostjate vanusele, müüdavale kogusele, reklaamile ja avalikus kohas tarvitamisele. Need osariiklikud lahendused on aga otseses vastuolus föderaalse karistusõigusega, mis keelab nii kanepi omamise kui ka müügi. (Ibid.) Arvatakse, et järgmise 3–5 aasta jooksul lisandub veel 5–6 osariiki, mis järgivad Colorado ja Washingtoni eeskuju (Torres 2013).

2012. aasta novembris otsustas Colorado vastu võtta seaduse, mis lubab tegeleda meelelahutuslikul otstarbel kasutatava marihuaana jaemüügiga (Hudak 2014). Jaemüüki kui ka tarbimist, omamist ja kasvatamist legaliseeriv Muudatusettepanek 64 võitis 54,8 protsendi häältega (Marijuana ... 2014). Osariik pidi looma õigusliku raamistiku, mis võimaldaks ettevõtetel kasvatada, töödelda ja müüa marihuaanat mitte ainult meditsiinilistel eesmärkidel, mis oli Colorados samuti varem lubatud, vaid ka meelelahutuslikel eesmärkidel kodanikele alates vanusest 21 (Hudak 2014).

Uue seaduse kohaselt võivad täiskasvanud isikud omada üks unts marihuaanat, mis on ligi 28,3 grammi ning kasvatada kuni kuute marihuaana taime, millest vaid kolm võivad olla täiskasvanud taimed. Taimi on lubatud kasvatada suletud ja lukustatud ruumis. Samuti on lubatud täiskasvanutel omavahel marihuaanat jagada, kuid enda kasvatatud marihuaana eest ei ole tasu küsimine lubatud. (Marijuana ... 2014)

Praegu on vara määrata, kas Colorado marihuaana poliitika on edukas, kuid võib öelda, et siiani ollakse legaalse kanepi jaemüügiga väga rahul (Hudak 2014). Kanepi müük tekitas rohkem kui viie miljoni dollarise käibe vaid ühe nädalaga (Marijuana ... 2014). Aastal 2014 müüsid Colorado marihuaana jaemüüjad kokku 386 miljoni dollari eest meditsiinilist ja 313 miljoni dollari eest meelelahutuslikel eesmärkidel kasutatavat marihuaanat. Nende müükide pealt tekitati 63 miljonit dollarit maksutulu ning täiendavalt 13 miljonit dollarit koguti litsentside ja lõivude pealt. Vastavalt viimastele prognoosidele usutakse, et 2016. aastaks tõuseb marihuaana maksutulu 94 miljoni dollarini aastas. See tähendab, et jaemüügiturul oleks aastane käive praeguse 700 miljoni asemel miljard dollarit. (Ingraham 2015)

Kogu marihuaana majanduslik mõju on tegelikult veelgi suurem, kuna eelnevad arvud ei sisalda marihuaanaga seotud toodete nagu näiteks piipude ja bongide müügist saadud kasu.

Samuti pole arvestatud muude valdkondade tulu, mis on tekkinud turismi tõusuga nagu näiteks turistide kulutused hotellides ja restoranides. (Ibid.)

Uue seadusega ei tohi seaduseandja kehtestada enne 2017. aastat kõrgemat aktsiisimaksu kui 15%. Aasta esimesed tuluna teenitud 40 miljonit dollarit suunatakse koolide ehitusse. (Marijuana ... 2014)

Vaatamata tõelisele õnnestumisele on ka väljakutseid, mida riik peab tõhusalt käsitlema. Näiteks tuleb suurt tähelepanu pöörata kodumaisele marihuaanale, maksustiimulitele ja marihuaanaga seotud turismile. Colorado on teinud suuri jõupingutusi, et säilitada piisavalt paindlik poliitika, mille efektiivsus aja jooksul ei langeks. (Hudak 2014)

Initsiatiiv 502, mis võitis 55,7% häältega, legaliseerib marihuaana omamise Washingtoni osariigis inimestele vanuses 21 ja vanemad ning reguleerib marihuaana tootmist, töötlemist ja turustamist. Täiskasvanud inimesed võivad omada ühte untsi ehk ligi 28,3 grammi marihuaanat isiklikuks tarbeks. Marihuaana kodus kasvatamine on endiselt ebaseaduslik välja arvatud meditsiinilise marihuaana tarbijatele. Täiskasvanud autot juhtiv isik, kelle veres on THC tase üle viie nanogrammi, saab narkojoobes sõiduki juhtimise eest karistada. (Marijuana ... 2014)

Uue seaduse kohaselt tuleb litsentseeritud müüjalt hulgi ostes maksta 25%-list aktsiisi. Puhta marihuaana või immutatud toote jaemüügil tuleb tasuda 25%-list maksu. Tulu läheb osariigi üldisesse eelarvesse ja mõnuainetega seotud ennetamisse, teadusesse, haridusse ja tervishoidu. Washingtoni osariigi finantsjuhtkonna hinnangul võib Initsiatiiv 502 tekitada vähemalt 1,9 miljardi dollarise käibe viie aasta jooksul. (Ibid.)

Hollandis on kanepi kasvatamine, pakkumine ja omamine kuriteod, mille eest karistatakse vangistusega. Samas on alates 1979. aastast kanepi müük osaliselt legaliseeritud teatud asutustes, millele on omavalitsuse poolt antud tegevusluba. (Models ... 2014)

Kaks kolmandikku omavalitsustest aga ei luba selliseid kohvipoodide ning seega on kohvipoodide hulk vähenemas. Aastal 1999 oli Hollandis 846 kohvipoodi ning aastaks 2013 oli neist alles 614. Väikestes kogustes kanepi müümist täisealiste isikutele sallitakse eesmärgiga hoida kanepiga eksperimenteerivaid noori ja täiskasvanuid tarvitamast muid, ohtlikumaid uimasteid. (Ibid.) Vaatamata sellele võib kanepikohvikute sulgemine kaasa tuua negatiivseid tagajärgi. Potentsiaalsed kanepi tarvitajad hakkavad toodet otsima mustalt turult, mis muudab neile ka kangemad narkootilised ained kättesaadavamaks. (Palali, van Ours 2013)

Peaprokurör on kehtestanud kohvipoodidele kindlad reeglid, mis keelavad muu hulgas reklaamimist, alaealistele müümist ning muude uimastite või alkoholi müügi. Kohvipood tohivad müüa ühele kliendile kuni 5 grammi kanepiürti ning poe ruumides ei tohi olla rohkem kui 500 grammi kanepit. Need kohvipood, kus antud reegleid ei järgita, võidakse sulgeda ning nende omanikud või juhatajad võtta kriminaalvastutusele. Alates 2013. aastast otsustas Hollandi valitsus, et kohvipood võiksid olla avatud ainult Hollandi elanikele, ent selle reegli täitmine varieerub omavalitsuseti. Selline poliitika tekitab nii-öelda tagaukse-probleemi, mis tähendab, et kanepit võib letis müüa, ent mitte leti taga hulgi tarnida. Lisaks kohvipoesüsteemile ei menetleta ka kasvatamist ega väikese koguse omamist isiklikuks tarvitamiseks. (Models ... 2014)

2.2.2. Marihuaana poliitika Eestis

Eestis hakati narkootikumidega seotud probleemidega tõsisemalt tegelema alles 1990. aastate teises pooles. 1995. aastal nimetas Vabariigi Valitsus riikliku narkopoliitika elluviimise juhtorganiks sotsiaalministeeriumi. Aastal 2000 hakati narkootikumide tarbimisnäitajate, narkomaanide hulgas levima hakanud nakkushaiguste ja kuritegevusstatistika tõttu narkoprobleemiga juba rohkem tegelema. Aastal 2001 loodi riiklik uimastiseire keskus ja aastal 2003 Tervise Arengu Instituut ning uimastiennetuse valitsuskomisjon. Aastal 2004 kiitis valitsus heaks „Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012”. Lisaks tegutseb 2016. aastani kestev Eestis süstivate narkomaanide aitamise ülesandega eraldi eelarvega riiklik aidiennetusprogramm. (Paimre 2013)

Eestis on uimastite tarvitamine ja väikeses koguses oma tarbeks omamine dekriminaliseeritud. Need teod on aga narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse § 15¹ järgi karistatavad väärteomenetluse korras rahatrahviga kuni 300 trahviühikut (kuni 1200 eurot) või arestiga. (Kanepiga ... 2015)

Kuigi personaalseks tarvitamiseks kanepi valmistamine, omandamine või valdamine on karistatav ainult väärteo korras, siis väikeses koguses kanepi ebaseadusliku edasiandmise, vahendamise või selleks otstarbeks omamise eest karistatakse karistusseadustiku (edaspidi KarS) § 183 järgi rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega (Ibid.).

Eestis peetakse suureks koguseks sellist uimastikogust, millest piisab kümnele isikule narkojoobe tekitamiseks. Suure koguse kokkuleppeliseks alampiiriks on Eesti kohtupraktikas 7,5-10 grammi ning sellises koguses kanepi käitlemine on KarS § 184 järgi kuritegu. Suure

koguse käitlemine varalise kasu eesmärgil on karistatav kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega ning juriidilist isikut karistatakse sellise teo eest rahalise karistusega. Lisaks kanepi suures koguses käitlemisele on KarS § 188 järgi kuritegu ka kanepi kasvatamine. Selle eest karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. (Ibid.)

Nagu ka kõigi muude uimastitega, nii legaalsete kui ka illegaalsetega, on ka kanepi edasiandmine alaealistele keelatud. Selle eest karistatakse KarS § 185 järgi kuni viieaastase vangistusega. Kui aga edasiandmise eesmärk on alaealist uimasti vahendajana kasutada, karistatakse selle eest kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega (§ 185 lg 3). (Ibid.)

Eestis on võimalik taotleda ka ravikanepit, kuid seni ei ole selleks ühtegi taotlust esitatud. Esiteks ei ole spetsialistide kinnitusel selleks vajadust, teiseks pelgavad kanepit nii terviseametnikud, arstid kui ka patsiendid ise. Põhjus, miks arstid kanepit pelgavad on selles, et seda välja kirjutades võtaksid nad kaudselt vastutuse selle üle, et ravim tõesti just patsiendini jõuaks. (Kaukvere 2013)

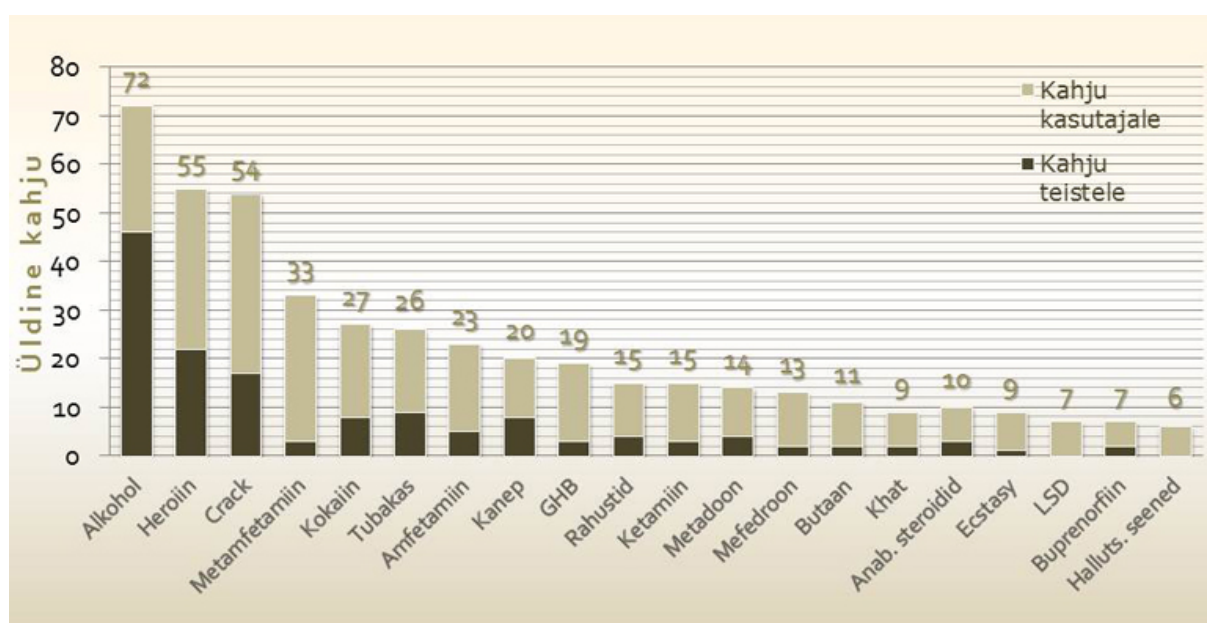
Kui patsiendi raviarst on aga otsustanud, et raviks parim on kanepit või tetrahüdrokannabinooli (THC) sisaldav müügiloata ravim ja nii sotsiaalministeeriumi erialakomisjoni liige kui ka raviamet leiavad, et taotlus on põhjendatud, siis saab inimene ravimit legaalselt kasutada. Kanepit või THC-d sisaldavat ravimit saab patsient osta narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemise õigust omavast apteegist, kes tohib seda müüa vaid kindlale patsiendile. (Ibid.)

Terviseameti tervishoiu büroo juhataja ja meditsiiniteaduste doktor Mari Järvelaid leiab, et põhjus, miks ühtegi taotlust ravikanepi kasutamiseks pole tehtud, on selles, et kanepi kõrvaltoime hirmutab niigi haigeid inimesi ning ei ole tõestatud, et kanepitoode oleks valu leevendamisel efektiivsem kui teised seadusega lubatud valuvaigistid (Ibid.).

2.3. Senised uuringud marihuaana mõjudest

David Nutt ja tema kolleegid (Imperiali Kolledž Londonis) kvalifitseerisid 20 kahjulikku ainet 16 parameetri järgi: 9 parameetri alusel hindasid nad kahju tarvitajale ja 7 parameetri alusel hindasid kahju teistele inimestele. Iga aine sai punktid – nullist (kahjutu) sajani (maksimaalne kahju). Punktid arvatati igale ainele vastavalt lähtudes järgmistest

kriteeriumitest: sõltuvuse tase, kahju tarbija psüühilisele ja füüsilisele tervisele, kuritegude arvu tase ning majandusele ja ühiskonnale materiaalse kahju tekitamine. Iga narkootikum põhjustab probleeme. Kõige suurem probleem on sõltuvus, mida tekitavad kõik narkootikumid. Tulemused on esitatud joonisel 1. (Žuravljova 2012) Jooniselt on näha, et suurimat kahju tekitab kokku alkohol ning tubaka põhjustatav kahju on peaaegu 3 korda väiksem, kui alkoholil. Selle hinnangu põhjal võib öelda, et kuna tubaka tarvitamisel on kahju kasutajale hinnatud veidi kõrgemaks kui kanepi puhul siis kanep ei kujuta tervisele suuremat ohtu, kui alkohol või tubakas.

Joonis 1. Uimastite kahju tarvitajale ja teistele

Allikas: (Žuravljova 2012)

Kanepi legaliseerimist puudutavate poliitiliste aruteludega kaasnevad sageli viited kanepi tarbimise kahjulikkusest füüsilisele ja vaimsele tervisele. Samuti tuuakse välja haridust ja töötamist puudutavad probleemid. Hiljutise uuringu kohaselt võib järeldada, et mõõdukalt tarbides ei kujuta kanep tervisele ohtu, kuid on tõendeid, et suurema tarbimise korral vähendab see tarbijate vaimset heaolu, kes on vastuvõtlikud vaimse tervise probleemidele. Lisaks, kuigi on olemas kindlaid tõendeid, et varajane kanepi tarbimine mõjutab haridustaset, siis jääb aga ebaselgeks, kas kanepi tarbimisel on negatiivseid mõjusid tööturule. (Palali, van Ours 2014)

Vastavalt 2010. aasta National Survery on Drug Use and Health uuringule kasutas uuringu aastal 17,4 miljonit ameeriklast marihuaanat. Praeguseks on majandusteadlaste hinnangul võimalik, et tarbimine võib legaliseerimisel kasvada ligi kolm korda ehk juurde tekitada 13,05 kuni 47,85 miljonit uut kasutajat, kuid seda ei saa täpselt ette ennustada. (Evans 2013) Vastupidiselt üldistele ootustele, et lihtsam juurdepääs kanepile toob kaasa ka rohkem tarvitajaid, ei ole tarbimise mõjudele keskendunud uuringud suutnud selles osas siiski üksmeelt leida (Palali, van Ours 2013).

2011. aasta National Drug Intelligence Centre aruandes hinnati aga ebaseaduslike uimastite tarbimisest põhjustatud haiguste, õnnetuste, tööviljakuse ja kuritegevuse aastaseks kuluks kokku 193 miljardit dollarit. Columbia ülikooli läbi viidud uuring märkis, et valitsus kulutab suurema osa haiguste raviks ja muudele tagajärgedele, mitte aga ennetamisele ja üleüldisele tarbimisprobleemi lahendamisele. Uuring näitas, et 2005. aastal kulus valitsusel 267,7 miljardit dollarit mõnuainetele. Leiti, et vähem kui 3% kulutustest olid seotud ennetamisega, kuid rohkem kui kolm viiendikku kulutustest suunati tervishoiule ning sealhulgas ka alkoholiga ja tubakaga seotud ravideks. (Evans 2013)

USA töötute seas on 17,5% rohkem marihuaana tarbijaid kui täistööajaga tööliste seas, kus on tarvitajaid 8,4%. Osalise tööajaga töötajate seas on marihuaana tarvitajaid 11,2%. Madalam tarbimise protsent on isikute seas, kes on lõpetanud kolledži (7,3%), keskkooli lõpetanute seas on 8% ning keskkooli pooleli jätnute seas 10,2% tarbijaid. Samuti on leitud, et töötajad, kes kasutavad marihuaanat, satuvad 55% rohkem tööõnnetustesse ning 85% rohkem saavad vigastada kui need kes marihuaanat ei tarbi ning tarvitajate töölt puudumine on 75% suurem kui neil kes kanepit ei tarvita. (Ibid.)

Harvardi majandusteadlane Jeffery Miron on kirjutanud hulga uurimusi, mis hindavad valitsuse kulutusi marihuaanaga seotud kuritegevusele. Vastavalt Mironi uuringule selgub, et marihuaana legaliseerimine vähendaks kohtule, rehabilitatsioonile ja politseile kulutatavaid ressursse ligikaudu 7,7-13,7 miljardit dollarit aastas. (Ibid.)

Selle uuringu kohaselt säästaks kõigi narkootiliste ainete legaliseerimine umbes 41,3 miljardit dollarit aastas, mis on praegune USA kulu keelustatud narkootikumide peale. Sellest säästetud rahast 25,7 miljardit dollarit laekuks USA riigile ning lisaks laekuks 15,6 miljardit dollarit osariikidele. Sellest umbes 8,7 miljardit dollarit oleks marihuaana legaliseerimisest kokku hoitud kulu ja 32,6 miljardit dollarit teiste narkootikumide pealt kokku hoitud kulu. (Miron, Waldock 2010)

Antud uuringu hinnangul tooks narkootikumide legaliseerimine USA riigile aastas 46,7 miljardit dollarit maksutulu, eeldusel, et legaalsed uimastid maksustatakse analoogselt alkoholi ja tubakaga. Umbes 8,7 miljardit dollarit sellest tulust tuleks marihuaana legaliseerimisest ning 38 miljardit teiste narkootiliste ainete legaliseerimisest. (Ibid.)

Selleks, et valitsus maksutulust kasu saaks, peab ta kõigepealt maksutulu koguma. Valitsused, kes on üritanud maksustada meditsiinilist marihuaanat, on raskustes, kuna narkootikumidega äritsetakse sularahas. Üks põhjus, miks marihuaanat saab ainult sularahas osta on see, et pangad on keeldunud äri tegemast nendega, kes müüvad narkootikume rikkudes föderaalseaduseid. (Evans 2013)

Põhja-Carolina maksueksperit ja advokaat Pat Oglesby väidab oma analüüsis, et Washingtoni osariigis legaliseeriti marihuaana kokkuleppel, mis seab piirangud reklaamimise ja narkouimas sõidu osas ning kaasab kolme erinevat aktsiisi, mis võib riigile tuua umbes 500 miljoni dollarise tulu. Oglesby väidab ka seda, et Colorado marihuaana maksustamise süsteemiga võib osariik teenida aastas 47 kuni 100 miljoni dollarit tulu, kuid jõuab lõpuks järeldusele, et tema prognoosid on täielikult ebausaldusväärsed, kuna maksusüsteem hõlmab kaudsel ka selliseid valdkondi, mille puhul on süsteemi mõju keeruline ennustada. Oglesby leidis oma analüüsi põhjal, et majanduslik mõju legaliseerimisel sõltub paljudest erinevatest faktoritest, mida ei saa eeldavalt hinnata nagu näiteks võimalikud uued töökohad, kuid samas ka maksudest kõrvale hoidmine ning legaliseerimise mõju alkoholi tarvitamisele. (Ibid.)

Üks Colorado ülikooli poolt teostatud uurimus leidis aga, et potentsiaalne legaliseerimise tulu on uuringu aja hindade järgi ülepaisutatud umbes 60% võrra ning tegelikult tekitaks legaliseerimine Colorado eelarvele tulu vaid 1%. Lõppkokkuvõttes see surub tarbijad mustale turule ja nagu ka Oglesby märkis, siis jaemüüjad võivad hakata maksudest kõrvale hoidma ehk hakkavad tegutsema hallil turul. (Ibid.)

Ühendriigid kulutavad ülisuurtes summades maksumaksja raha, et jälgida jaemüüjaid, viia läbi uurimisi ja esitada süüdistusi maksudest kõrvalehoidvatele jaemüüjatele. Lisaks uute seaduste jõustumine võib marihuaana turud üllataval viisil käituma panna. Näiteks Californias langetati marihuaana hulgihinda peale seda, kui valitsus järelevalvet tõhustas. (Ibid.)

Kõiki andmeid majandusliku poole pealt ei ole siin käsitletud, kuid kokkuvõttes võib öelda, et marihuaana legaliseerimine mõjuks avalikule korrale negatiivselt, mille eest ühiskond maksab suurte vaimsete, meditsiini kui ka avaliku julgeoleku ja majanduslike kulude probleemidega (Ibid.).

3. SUHTUMINE LEGALISEERIMISSE EESTIS

Eestis on hiljuti uuritud suhtumist ravikanepi turu reguleerimise küsimustesse. Uuringu eesmärk oli kaardistada täiskasvanud elanikkonna teadlikkust kanepi ravitoimetest, toetust kanepi laialdasemale kasutamisele arsti retsepti alusel Eesti meditsiinisüsteemis ning toetus kanepituru riigipoolsele kontrollimisele ja reguleerimisele.

TNS Emori (2014) uuringu andmeid analüüsides leidis käesoleva töö autor, et ravikanepi turu riigipoolse kontrollimise osas on igas vanuserühmas pooldajaid ja mitte pooldajaid üsna võrdselt ehk kui muidu eeldatakse, et noorte seas on rohkem pooldajaid ja vanemate seas mitte pooldajaid siis antud uuringust seda välja ei loe. Küll aga on selgelt näha, et vanemate inimeste seas on rohkem inimesi, kes ei oska riigipoolse kontrolli osas seisukohta võtta.

3.1. Arvamused Eesti meedias

Riigiprokurör Taavi Pern ütles telesaates „Pealtnägija” narkokartelli tegevust paljastanud loos: „Ka mind üllatas see, et kanepimüüjal on võimalik nii palju kliente leida, kuid kahjuks statistika ütleb, et Eestis ongi palju inimesi, keda huvitab kanepi tarvitamine.” Ehk oleks aeg tunnistada narkopoliitika läbikukkumist ning selle asemel, et toita kuritegelikke grupeeringuid, mõelda kanepi legaliseerimise peale. (Meikar 2014)

Euroopa Parlamendi saadikukandidaat Silver Meikar lubas: „Osalen üle-Euroopalise uimastipoliitika väljatöötamises. Eesti kohustus narkoepideemiariigina on probleemidega tegelda ja tõeliselt tõhusat narkopoliitikat ka Euroopa tasandil vedada, sest meil endil on mõistlikust uimastipoliitikast kõige rohkem võita. Juba ülejäämisel aastal vaadatakse Euroopa Liidus üle narkootilisi aineid kvalifitseerivad välislepingud ÜRO-ga, kus on väga hea võimalus saavutada tänapäevasele teadusele vastav klassifikatsioon (hetkel on kanep kõige rangemalt keelatud ainete grupis, mis muuhulgas on takistanud kanepi raviomaduste uurimist ja kasutamist). Ühtlasi võimaldab see avada tõsise poliitilise debati ka Eestis ja jõuda

kaasaegse, kahjude vähendamisele suunatud narkopoliitika vajaduse tunnistamiseni siin ja Euroopas.” (Ibid.)

Tartu Ülikooli kriminaalõiguse professor Jaan Sootak on välja toonud, et demokraatlik ja õigusriiklik karistusõigus püüab kohelda sõltlasi mitte kurjategijatena, vaid abi ja ravi vajavate inimestena. Õnneks on ka Eesti uimastiennetuspoliitikas hakatud tõsisemalt tegelema ennetuse ja raviga, mis on ka siseministeeriumi analüüside järgi kõige tõhusamad vahendid narkosurmade vältimisel. (Ibid.)

Kanepi tarvitamine on pahe, kuid kaasaegsete teaduslike uuringute põhjal ei saa kuidagi väita, et see oleks täiskasvanule ohtlikum kui alkohol või tubakas, pigem vastupidi. Seepärast kõlavad ülemaailmselt üha tugevamalt hääled, mis kutsuvad üles teaduspõhisele narkopoliitikale ja kanepi eemaldamisele musta turu ja organiseeritud kuritegevuse sfäärist. Keelupoliitika ei suuda uimastitarbimist märkimisväärselt mõjutada ja kanepitarbimisega kaasnevad negatiivsed mõjud on otseselt seotud kanepi kriminaliseeritusega – mõjud on majanduslikud ja sotsiaalsed. (Ibid.)

Eestis kanepitarvitajate karistamist oluliselt kärbitud ei ole ning massiline mitteprobleemsete tarvitajate kurjategijaks tembeldamine toob kaasa nende ebavajaliku häbimärgistamise, millega ühiskond tõrjub endast eemale inimesi, kes seda tegelikult ei vääri. Riik panustab igal aastal tohutult ressursse mitteprobleemsete kanepisuitsetajate kinninabimisele ja hirmupoliitika praktiseerimisele, millel pole paraku aga mingit mõju inimeste uimastitarbimisharjumuste muutmisele. (Ibid.)

Eestis toimetab mittetulundusühing Ravikanep, kes soovib, et ravikanep oleks seda vajavatele patsientidele kergemini kättesaadav. Ühing rõhutab, et ei propageeri kanepi tervitamist, vaid soovib juhtida tähelepanu selle kasutusvõimaluste tervisehädade ravis. Ravikanep leevendab ühingu sõnul valu, vähendab silma siserõhku ja hulgiskleroosi põdevatel patsientidel lihasjäikust, aeglustab Alzheimeri tõve kulgu ning mõjub antidepressandina. (Kaukvere 2013)

MTÜ Ravikanep juhatuse liige Mart Kalvet põhjendas 2015. aastal toimunud Rahvusvahelisel Kanepimarsil, miks tuleks kanep legaliseerida. Peamiseks põhjuseks tõi Kalvet välja kanepi aktsiisikaubaks muutmist, mille pealt oleks riigil võimalik maksutulu teenida. Kalvet tõdeb, et kanep ei ole imerohi, sest meditsiiniliselt tõestatud ravitulemusi ei saa kuidagi imeks nimetada ning seega soovitab ta nii kanepi legaliseerimise pooldajatel kui

vastastel tugineda vähem emotsioonidele ning rohkem teaduslikult tõestatud argumentidele. (Gnadenteich 2015)

Terviseameti tervishoiu büroo juhataja ja meditsiiniteaduste doktori Mari Järvelaiu sõnul leidub Eestis tõenäoliselt palju selliseid inimesi, kes usuvad, et kanepi näol on tegemist imerohuga, mida arstid mingil salapärasel põhjusel või kadedusest välja ei kirjuta. Järvelaid lisab, et tegemist on siiski taimega, mitte puhta ravimiga. Sellegipoolest leiab doktor, et riik peaks keskenduma legaliseerimise arutlemise asemel hoopis narkoprobleemidega noorte abistamisele ning uute probleemide ennetamisele. (Kaukvere 2013)

3.2. Küsitluse meetodika

Kuna uimastitarvitajad püüavad reeglina oma käitumist avalikkuse eest saladuses hoida, pole lihtne vastajaid sellel teemal rääkima meelitada või neilt tõest informatsiooni saada. Et aga hinnata Eesti elanike teadlikkust ja suhtumist marihuaanasse ja selle legaliseerimisse, koostas autor Google Formsis anonüümse valikvastustega küsitluse. Töö järgnev analüütiline osa baseerub 2057-le täidetud küsitlusele. Küsitlus on peamiselt koostatud käesoleva töö 1.2. ja 1.3. peatükkide teooria põhjal, käsitledes muuhulgas põhilisi punkte, mille puhul teadlastel enim erimeelsusi esineb. Küsitluse ankeet on toodud lisa 1.

Küsitlust levitati suhtlusvõrgustiku Facebook vahendusel ajavahemikus 7.-13. mai 2015. Uuringu sihtgrupiks on igas vanuses inimesed. Kuna autor soovis vastuseid koguda võimalikult paljudelt erinevatelt inimestelt, oli küsimustikule võimalik vastata kõigil, kelleni see levis. Küsitluse tulemused on toodud lisa 2 ning neid analüüsitakse järgnevas osas 3.3.

Küsitlusele vastanutest on 52,8% mehed ning 47,2% naised. Enim vastuseid on andnud noored vanuses 18-29, mis moodustab 72,2% kõigi vastanute seast. 17,7% vastajatest on alaealised, 8,8% vanuses 30-45, 1,1% vanuses 46-65 ning vaid kolm vastajat ehk 0,2% on 65 või vanemad.

Küsimustik koosnes neljateistkümnest valikvastustega küsimustest ning ühest niinimetatud avatud küsimusest, millega vastajatele anti võimalus oma seisukohti ka sõnaliselt põhjendada. Tulemuste analüüsil on kesksel kohal suhtumine marihuaana legaliseerimisse. Töös vaadeldakse muuhulgas eraldi marihuaanat tarvitavate ja mittetarvitavate seisukohti legaliseerimise osas. Vaatamata sellele, et enamus küsitlusele

vastajatest jäid oma seisukohti põhjendades napolisõnaliseks või otsustasid seda üldse mitte teha, leidus ka palju vastajaid, kes selgitasid oma arvamust väga põhjalikult.

Tänu küsitluse anonüümsusele ei ole autoril põhjust kahelda küsitlusele vastanute aususes ning seega peab autor kogutud andmeid piisavalt usaldusväärseks. Kuna küsitluse teema on tänu oma aktuaalsusele küllaltki tähelepanu köitev ning vastata oli võimalik kõigil inimestel, siis on tõenäoline, et küsitlus tõmbas ligi enamjaolt marihuaana tarbijad või sellest teemast huvitatud inimesi. Inimesed, kellele antud teema piisavalt huvi ei paku, võisid küsitlusele vastamata jätta. Sellest tingituna peab autor ainult küsitluse vastuste põhjal Eesti kohta järelduste tegemist mitte piisavalt usaldusväärseks. Küll aga on võimalik vastuste põhjal välja pakkuda kanepit tarbinute protsenti Eesti rahva seas.

3.3. Küsitluse tulemused

2057-st küsitlusele vastajast on 82% vähemalt kord oma elus kanepit tarvitanud. Vaadeldes küsitluse tulemusi soo lõikes, siis meeste seas on tarvitanute protsent 89,5 ning naiste seas 73,6. Vanuse lõikes on suurim tarvitanute osakaal 18-29. aastaste vastajate seas 86 protsendiga. Selles vanusegrupis on tarvitanute hulgas 42% naisi ning 58% mehi. Alaealiste vastajate puhul on tarvitanute protsent 68,9 ning 30-45 aastaste seas 80,1%.

Kanepit tarvitanute osas pooldab marihuaana legaliseerimist 72,8% ning vaid 5,9% peab kanepit alkoholist ja tubakast tervisele kahjulikumaks aineks. Lisaks leiab tarvitanute seas vaid 15,4%, et kanepi pikaajaline tarvitamine mõjutab inimese produktiivsust negatiivselt.

18% kõigist vastajatest ei ole kanepit tarvitanud. Meeste seas on mitte tarvitanuid 10,5% ning naiste seas 26,4%. Kanepit mitte tarvitanutest pooldab marihuaana legaliseerimist 24% ning 20% ei oska legaliseerimise osas seisukohta võtta. Üks alaealine kanepit mittetarvitav noor põhjendab teismeliste kanepi proovimist ja tarvitamist sellega, et nad tunnevad reeglite rikkumisest mõnu. Kui aga kanep legaalne oleks, oleks ka ilmselt selliseid proovijaid vähem.

Kõigi vastajate seas pooldab legaliseerimist 64%. Naistest toetab legaliseerimist 47,5% ning meestest 78,8%. Naised pooldavad legaliseerimist peamiselt ravi eesmärgil ning mehed leiavad, et kanep ei ole ohtlikum aine kui alkohol või tubakas, mille tõttu ei peaks see ka keelatud olema. Suurim legaliseerimise toetajate osakaal 69,6% on 46-64. aastaste seas.

Mida noorem on vanuserühm, seda väiksem on toetajate osakaal. Üllataval kombel on alaealiste seas pooldajaid kõige vähem – 62,9%. Täpsemad andmed legaliseerimise pooldajate kohta vanuse lõikes annab lisa 3.

Peamiseks põhjuseks, miks legaliseerimist toetatakse, on kanepi väidetavad raviomadused. Kuigi ka praegu on Eestis meditsiiniline kanep seadusega lubatud siis tänaseks ei ole ükski arst kanepit meditsiinilistel põhjustel haigetele välja kirjutanud. Kui marihuaana oleks legaliseeritud, saaksid haiged väidetava elu päästva „ravimi” ka ilma retseptita soetada. Samuti leidub ka neid, kes näevad legaliseerimises riigi majandusliku olukorra parandamist. Näiteks leiab üks vastaja, et kuna tarbimine toimub igal juhul siis riigil oleks otstarbekas selle tegevuse pealt kasu teenida ning pikemas perspektiivis oleks tänu teenitud maksudele võimalik näiteks esmaste tarbekaupade makse alandada.

Kanepi legaliseerimist Eestis ei poolda 23,5% vastajatest. Mittepooldajatest 70,7% on naised ning 29,3% mehed. Kõigi legaliseerimist mittepooldajate seas peab kanepit alkoholist ja tubakast tervisele kahjulikumaks 29,7%. Veidi üle poole marihuaana legaliseerimise mittepooldajatest peab kanepi legaliseerimist riigile tulutoovaks muutuseks. Enam kui pooled mittetoetajad, kes on oma vastust sõnaliselt täpsustanud, märgivad, et nemad pooldavad kanepi tarvitamist vaid meditsiinilisel otstarbel, kuid leidub ka neid, kes seda mitte mingil kujul või otstarbel ei tolereeri. Näiteks leiab üks legaliseerimist mittetoetav vastaja, et riigikassa täitmine kanepi arvelt oleks ebaeetiline: „Olen arvamusel, et kanepi kuulumine keelatud ainete nimekirja on õigustatud ja võib arvata, et selle legaliseerimine tooks endaga kaasa ühiskonna taandarengu (flegmatiseerumise selle sõna halvimas tähenduses). Mis puudutab riigikassa täitmist, siis ühelgi juhul ei saa üks endast lugupidav riik teenida oma elanikkonna taandarengu pealt. Sama lugu on alkoholiaktsiisiga - selle liigtarbimist tuleks maksustada karmimalt.”

Huvitav on see, et kuigi 484 inimest on vastanud, et Eesti ei peaks kanepit legaliseerima siis neist 20% pooldab kanepipoliitika muutmist analoogseks praeguse alkoholi- ja tubakapoliitikaga. Suurem osa eelnevalt nimetatud kahele küsimusele erinevalt vastajatest leiavad, et Eesti ühiskond ei ole antud muutuseks veel valmis. Sedamoodi vastanutest ei pea ka 68,4% narkomaania ennetamisega seonduvat tegevust Eestis piisavaks ning vaid 16,3% peab kanepit tervisele ohtlikumaks kui alkoholi või tubakat.

Üks põhjus, miks 56% kanepit mitte tarvitanutest legaliseerimist ei poolda, on selle negatiivne mõju vaimsele tervisele. Leidub ka neid, kes leiavad, et legaliseerimisel hakkaks

kanep laialdasemalt levima, mille tõttu ei pruugi küll tarbijate arv kasvada, kuid kindlasti kasvaks tarbimine ise. Kuigi enamik neist mitte tarvitanutest, kes legaliseerimist ei poolda peab alkoholi ja tubakakat tervisele kahjulikumaks kui kanepit siis leitakse, et ei ole vaja teha seaduslikuks veel üht tervist kahjustavat ainet. Kõigi mitte tarvitanute seas peab 23,8% kanepit alkoholist ja tubakast tervisele kahjulikumaks aineks. Nõnda vastanud leiavad, et riik peaks kanepi kättesaadavuse lihtsustamise asemel hoopis alkoholi tarbimise ja kättesaadavuse piiramisega tegelema.

Legaliseerimise kohta Eestis ei oska seisukohta võtta 19,5% marihuaanat mitte tarvitanutest. Peamiselt ei osata seisukohta võtta selle tõttu, et legaliseerimise positiivsed ja negatiivsed mõjud tasakaalustavad teineteist. See on ka üheks põhjuseks, miks osad vastajad eelistavad, et olukord jääks muutumatuks. Peamiselt nähakse ühelt poolt kasu majandusele ning teiselt poolt kahju tervisele ja ühiskonnale. Samuti peetakse kummaliseks seda, miks paljud narkootilisi aineid tarvitavad inimesed soovivad ainete tootjatele enda tervise kahjustamise eest maksta.

Üks Eestis legaliseerimist mittepooldav, kuid üldiselt kanepi poliitikat alkoholi- ja tubakapoliitikaga analoogseks muutmisega nõustuv vastaja põhjendas oma seisukohta järgnevalt: „Nii legaliseerimise pooldajate kui ka vastaste argumentatsioon on Eestis ääretult nõrk. Samuti on Nõukogude Liidu pärandina säilinud mitmed eelarvamused Eesti inimestes, sealhulgas ka väärtuspõhiste hinnangute osas. Antud asjaolud näitavad, et eestlased pole legaliseerimiseks valmis. Valdaval osal kanepi legaliseerimise propageerijatest Eestis puudub struktureeritud ning adekvaatne argumentatsioon oma seisukohtade kaitseks ning pahatihti ka vastav haridus mõistmaks kanepi legaliseerimise laiemat konteksti ning sellest tulenevat mõju kogu ühiskonnale. Erandiks kirjeldatud kaadrikoosseisus on ehk vabamõtleja Madis Masing. Ülejäänud kontingent, kes näiteks sotsiaalmeedias kanepi legaliseerimist Eestis tahumatul viisil toetab, sümboliseerib end põhjusena, miks ei tohiks kanepit Eestis veel legaliseerida. Mainides eelnevalt ka post-sovietliku ruumi ühiskondlike väärtuste järelmõjusid tänapäeva Eestis, viitan asjaolule, et niinimetatud "vanem" põlvkond (ehk umbes üle 40 aastased) ei ole valmis muutma oma seisukohta legaliseerimaks ainet, mille omamisel on reeglina järgnenud kriminaalkaristus ning seda nii Nõukogude Liidu koosseisus olles kui ka tänapäevases Euroopallike väärtusi kandvas Vabariigis. Probleem väärtuste ümber on üldine ning tõenäoliselt pika viimaga. Reeglina Ameerika Ühendriikide vahele paralleele tuues unustavad inimesed, et antud 5 osariigis, kus kanep hetkel legaliseeritud, on ühiskond saanud

valutult, ilma eriliste väliste tegurite sekkumiseta areneda. Seetõttu on ka sealsed väärtushinnangud lähenenud üha enam humaansetele normidele (mitmes osariigis on legaliseeritud geiabelud jne). Seetõttu oleks ka Eesti ühiskonnal mõttekas pigem oodata ning arutleda pikemalt kanepi legaliseerimise küsimuse üle, et küsimus leiaks kulminatsioonini jõudes sobivama lahenduse. Hetke-Eesti on aga vastava küsimuses osas mõlemapoolselt ignorantne.”

Kõigist vastajatest peab 85,9% kanepi legaliseerimist riigile tulutoovaks muutuseks, kuid leidub ka neid, kes peavad ühiskonnale tekitatud kasu riigi kasust isegi suuremaks. „Arvan, et legaliseerimisest võidaks nii riik kui ka üksikisik. Eriti üksikisik, sest enamus regulaarsetest tarbijatest ei kasvata kanepit ise. Enamasti käib toote hankimine läbi kuritegeliku ringkonna. Ei tasu arvata, et nii-öelda igapäevasuitsetajad on ühiskonna madalamatest kihtidest. Pigem vastupidi. Seega tuleks pigem rakendada juurdehindlust, maksustamist ja kvaliteedikontrolli ning ehk saab tänu sellele liigutusele ka Eesti kiratsev põllumajandus uuesti jalad alla.”

Riigi poolt reguleeritud kanepimüüki õigustatakse ka riigi maine tõstmisega: „Legaliseerimine tooks kaasa uusi töökohti maakohtadesse, mis elavdaks maaelu. Aastaid tühjana seisvaid lautasid saaks kasutada kanepi kasvatamiseks. Kanep on suureks ohuks alkoholi- ja tubakatooteid müüvatele ettevõtetele, kuid tänu sellele väheneks alkoholi tarbimine, mis vähendaks ka kuritegevust ning parandaks riigi mainet. Antud momendil teatakse Eestit kui kõrge promilliga riiki. Jääb justkui tunne, et Eesti riik ei taha, et inimesed oleksid õnnelikumad, rahulikumad, tervislikumad ning vähem vägivaldsemad. Kindlasti võiks marihuaana müük toimuda avalikus sektoris, mitte erasektoris, kuna nii on riigil võimalik tagada täielikult kontrollitud marihuaana kvaliteet.”

Kanepit peab alkoholist ja tubakast tervist kahjustavamaks aineks vaid 7% meestest ning 11,1% naistest. Naiste seisukohad sõltuvad peamiselt legaliseerimise mõjust tervisele ja ühiskonnale, mehed toovad oma seisukohti põhjendades välja ka legaliseerimise mõju riigi majandusele. „Kanepi legaliseerimine võib läbi suurenenud turismi ja tööstuse anda suure hoo majanduse taaskäivitamiseks. Balti ja Põhjaregioonis oleksime me esimene riik, kes võtab vastava legaliseerimise otsuse vastu.”

Märkimisväärne on ka see, et 48,5% inimestest peab alkoholihoobes sõidukijuhti ohtlikumaks, kui kanepit suitsetanud juhti. Mõlemat peab ohtlikuks 49,9%. Paljud vastajad märgivad, et kuigi nad ei pea kanepit tubakast ja alkoholist ohtlikumaks aineks, siis päris

ohutuks samuti mitte. Sellegipoolest leitakse, et kuna tarbimine toimub igal juhul siis legaliseerimisel oleks vähemalt kindlustatud, et tarbitav toode on kontrollitud ja puhas. „Legaliseerimine oleks kasulik juhul, kui teha piisavalt teavitustööd, millised mõjud on pikemaajalisel kasutamisel. Samuti peaks olema keelustatud kanepit tarvitanud inimesele sõiduki juhtimine. Riigil oleks võimalus tulu teenida müües puhast, kontrollitud kvaliteediga ning tänava hinnast madalama hinnaga kanepit. Hinna madalal hoidmine ongi esialgu kõige olulisem.”

76,1% vastajatest peab oma teadmisi narkootiliste ainete suhtes piisavaks. Kanepit mitte tarvitanute seas on vastav protsent 64,3 ning tarvitanute seas lausa 78,7%. Kusjuures on näha, et võrreldes naistega, peab 14,4% rohkem mehi oma teadmisi piisavaks (mehed - 82,9%; naised - 68,5%). Vaatamata sellele levib vastajate seas arvamus, et Eesti riik ei panusta piisavalt narkootiliste ainete alal harivatesse tegevustesse ning et riik peaks ka narkoennetustööd tõhustama. „Kogu uimastipoliitika tuleks argumenteeritult ja teaduslikult üle vaadata. Praegusel hetkel ei taheta dialoogi ja kõiki süsteemis kahtlejad stigmatiseeritakse. Praegu on keskmine inimene antipropagandast ajupestud ja teadmised puudulikud. Tuleks teha rohkem teavitus ja ennetustööd ähvardamise, hirmutamise ja karmi keelustamise asemel.”

Küsitluse tulemuste ning tervisekäitumise uuringu põhjal on võimalik leida Eestis võimalik legaliseerimise toetajate osakaal. Tervisekäitumise uuringu järgi on tarvitanuid 19% ning autori küsitluse põhjal on tarvitanute seas marihuaana legaliseerimise pooldajate osakaal 72,8%. Liites küsitluse vastuste põhjal kokku kanepit tarvitanute ja mitte tarvitanute legaliseerimise kindlad seisukohad, on võimalik leida oletatav Eestis legaliseerimist toetavate inimeste osakaal 39,81%.

4. EESTI VALMISOLEK LEGALISEERIMISEKS: järeldused ja soovitud

Käesolevas peatükis käsitletakse marihuaana legaliseerimise mõju ühiskonnale, majandusele, tervisele ja kuritegevusele. Mõjude analüüsimisel tuginetakse nii teooriale kui ka küsitlusega kogutud informatsioonile. Lisaks annab autor kogutud teadmiste kohta kokkuvõtliku hinnangu ning isikliku seisukoha Eesti kanepipoliitika tuleviku osas.

4.1. Legaliseerimise mõju ühiskonnale

Nii autori küsitlus, varasemad uuringud, kui ka Colorado ja Washingtoni hääletused näitavad, et ühiskondades on marihuaana legaliseerimise toetus suur. Legaliseerimist ei toetata ainult isiklikel põhjustel, vaid leidub ka neid, kes ise marihuaanaga kokku küll ei puutu, kuid leiavad, et legaliseerimine oleks marihuaanaga seotud tegevuse kontrollimiseks parem kui selle keelustamine. Terves maailmas on selge trend legaliseerimise suunas ning võib eeldada, et paarikümne aasta pärast on marihuaana terves maailmas sama iseenesestmõistetav, kui alkohol või tubakas.

Kuna marihuaana legaliseerimine muutub iga päevaga aina aktuaalsemaks teemaks siis on ka Eestil aeg hakata legaliseerimise üle tõsisemalt arutlema ning ettevalmistusi tegema. Paraku ei ole Eesti riik ja ühiskond ei praegu ega ka lähitulevikus legaliseerimiseks valmis. Legaliseerimisel tuleb suurel hulgal seaduseid muuta ning uusi luua. Tõenäoliselt tuleks Eesti riik eelnevaga toime, kuid ilmselt tekiks riigil probleeme olukorra käsitlemisega, mis ühiskonnas legaliseerimise järgselt tekkida võib.

Kuigi autori küsitlusele vastajad peavad end narkootiliste ainete suhtes üsnagi teadlikuks, võib uskuda, et tegelikult ei ole rahvas isegi kanepi negatiivsetest mõjudest tervisele piisavalt teadlik, mistõttu võib legaliseerimisele esialgu järgneda massiline marihuaana kuritarvitamine. Kuritarvitamist on võimalik ennetada eelnevalt rahvast harides

ning uue olukorraga tasapisi harjutades. Muutustega harjumiseks tuleks marihuaana enne kõike dekriminaliseerida. Riigil on võimalik dekriminaliseerimisega marihuaanaga seotud kulude pealt kokku hoida ning suunata kokku hoitud ressursid rahva teadlikkuse tõstmisele narkootiliste ainete osas. Lisaks on kokkuhoitud ressursse võimalik suunata teiste narkootiliste ainete tegelevasse politsei töösse.

Kui rahvas on hakanud harjuma mõttega, et kanep ei ole enam niinimetatud keelatud vili ning ollakse teadlikum võimalikest ohtudest ja riskidest, mis kanepi tarvitamisega kaasneda võivad, oleks riigil aeg marihuaana legaliseerida ning hakata kasu teenima. Legaliseerimine eeldab range regulatsiooni- ja jõustamismehhanismi loomist. Tarbijatele tuleb kehtestada vanusepiirang ning omamise ja tarbimise reeglid. Tootjatele ning müüjatele tuleb väljastada litsentsid ning kehtestada kontroll ka müüjate tegevusele.

4.2. Legaliseerimise mõju majandusele

Kuigi marihuaana legaliseerimise mõju majandusele on võimatu ennustada, on selge, et senine keelustamine soovitud tulemusi ei too. Seaduslik marihuaana toob peamist tulu maksude kui ka riigi poolt väljastavate litsentside näol. Kuna marihuaana tarbimine oleks seaduslik, muutuks ka kanepiga seotud tarvikute ja toodete müük laiemaks, mis tähendab uute ettevõtete teket. Lisanduvad ettevõtted loovad töökohti ning toovad riigile tulu.

Olenevalt sellest, milline on legaalse marihuaana olukord mujal maailmas, võib legaliseerimine ka turismi elavdada. Turistid toovad riiki raha sisse ning turistide teenindavad ettevõtted saaksid laieneda ning teenida selle arvelt tulu. Laienenud ettevõtted loovad samuti eestlastele uusi töökohti. Lisaks ravikanepi õli kättesaadavaks tegemine tõmbaks ligi palju tervislikel põhjustel saabuvald turiste - täiendav võimalus läbimõeldud viisil Eesti SPA-desse inimesi meelitada. Samas ei peaks Eesti end reklaamima kohana, kus saab tarbida legaalset kanepit, vaid tuleks jääda siiski oma praeguste vaatamisväärsuste ja turismile huvi pakkuvate võimaluste/kohtade jaoks truuks.

Lisaks linnades toimuvatele uuendustele, muutub olukord ka maapiirkondades, kus hakatakse tegelema marihuaana kasvatamisega ja töötlemisega. Uued töökohad tõmbavad inimesi maale elama, kes omakorda meelitavad maapiirkonda uusi ettevõtteid nagu näiteks poed, apteegid ja spordiasutused.

Paratamatult leidub legaliseerimisel riigile ka negatiivseid mõjusid. Kuigi marihuaanaga seotud kinnipeetavatele suunatud väljaminekud vähenevad, tuleb riigil sellegipoolest järelevalvele suuri kulutusi teha. Lisaks marihuaana tööstuse ja ettevõtluse järelevalvele tuleb teostada kontrolle ka tarbijate seas. Sarnaselt alkoholile saavad suurimateks kontrolli sihtgruppideks olema alaealised ja sõidukijuhid. Riik peab tegema maksimaalsed jõupingutused, et lubatud vanusest nooremad kanepiga kokku ei puutuks. Samuti tuleb korraldada sõidukijuhtide seas kontrollreide, et testida juhtide THC sisaldust veres. Paraku võib kindel olla, et marihuaanat suitsetanud autojuhtide arv hakkab kasvama, mis tingib omakorda liiklusõnnetuste ning nende tagajärgedega seonduvate kulude kasvu.

Eeldatavalt tekib seoses marihuaana legaliseerimisega uusi töökohti juurde. Seevastu võib kanepi tarvitamise tõusust põhjustatud töötajate produktiivsuse languse tõttu töövõimetute arv suurened. Veidi vähem kui pooled käesoleva töö autori küsitlusele vastajatest leiavad, et kanepi tarvitaja produktiivsus ajapikku halveneb. Nii nagu alkoholi tarvitamine, mõjub ka kanepi tarvitamine pikas perspektiivis inimese produktiivsusele negatiivselt.

4.3. Legaliseerimise mõju tervisele

Kuigi marihuaana raviomadusi rõhutatakse väga palju, siis ei saa väita, et terve inimese tervisele selle tarbimine mingit ohtu ei kujuta. Teadmine, et marihuaana levinuim manustamise viis on selle suitsetamine tubakaga segatuna, kinnitab, et kanepi tarvitamine ei saa tervisele ohutu olla. Lisaks on hulgaliselt tõendeid selle kohta, et marihuaana tarvitamine mõjutab negatiivselt noorte inimeste vaimset tervist. On leitud, et skisofreenia soodumusega inimestel võib marihuaanat tarvitades haigus vallanduda. Üheks oluliseks ohuks peetakse ka liigsöömist, mis võib elanikkonnas rasvumist põhjustada.

Nii alkohol, tubakas kui ka marihuaana kujutavad endast inimese tervisele ohtu. Kuna kanepi manustamine toimub enamjaolt suitsetades, võib kanepi ja tubakasuitsu mõju võrdseks arvestada. Ometi on keeruline määrata, milliseid inimese organeid konkreetselt just kanep kahjustab. Põhjus, miks selles osas veel täielikult selgusele pole jõutud, on aine keelatus, mis on piiranud ka põhjalike teadusuuringute läbiviimist. Legaliseerimine võimaldaks teostada põhjalikumaid uuringuid marihuaana tarvitamise mõjust inimese tervisele pikas perspektiivis.

Kuigi ravikanep on saanud suure heakskiidu, ei leidu eriti arste, kes oma patsiente sellega raviks. Vaatamata sellele, et ka Eestis on meditsiiniline marihuaana seadusega lubatud, ei leidu ühtegi arsti, kes seda vajajatele välja kirjutaks. Tõenäoliselt on põhjuseks see, et riik käsitleb marihuaanat kui väga ohtlikku narkootilist ainet ning seoses sellega ei soovi arstid end ka meditsiinilise marihuaanaga siduda. Teisalt võib põhjuseks olla ka arstide skeptilisus marihuaana ravitoime suhtes.

Vaatamata sellele, et kanepi negatiivset mõju inimese tervisele ei ole veel piisavalt põhjalikult uuritud, võib kahtlustada, et kanepiäritsejad kasutavad taime kasvatamisel või töötlemisel inimese tervisele ohtlikke aineid. Nii võivad kanepit ohutuks pidavad tarvitajad enesele teadmata oma organismi äärmiselt ohtlike ainetega mürgitada. Üks autori küsitlusele vastaja teadis öelda, et marihuaana diilerid pihustavad kanepile juukselakki, et see müümisel suuremat kaalunumbrit näitaks. Nii on võimalik väiksem kogus suurema koguse hinnaga maha müüa.

Puhast marihuaanat peetakse aga alkoholist ja tubakast ohutumaks. Ka küsitlusele vastajate seas peab vaid 9,1% kanepit tervisele kõige kahjulikumaks võrreldes kanepit alkoholi ja tubakaga. Kanep on juba selle poolest ohutum, et erinevalt alkoholist ja tubakast on see puhas taim, mitte keemiliselt töödeldud aine. Sellegipoolest ei ole alust väita, et kuna kanep on taim, siis ei kujuta see inimese tervisele mitte mingisugust ohtu. Peale kanepi leidub looduses hulgaliselt ka muid taimi, marju ja seeni, mis sisaldavad inimese tervisele äärmiselt ohtlikke aineid.

4.4. Legaliseerimise mõju kuritegevusele

Kui marihuaana on legaalselt kättesaadav ning litsentsiga müüjad hoiavad toote hinna samal tasemel nagu must turg, hakkavad inimesed eelistama kontrollitud, kvaliteetset ja seaduslikku kanepit. Selle tulemusena must turg hääbuks ning kuritegevus väheneks. Kui mustalt turult marihuaanat ostes võivad inimesed kokku puutuda narkodiileritega ja muude kuritegelike inimestega, siis legaalsel turul selline oht kaob. Samuti kaoks ohtlik narkodiileri töö. Küsitluse põhjal ennustab 58,4% vastajatest, et peale marihuaana legaliseerimist kuritegevus langeb.

Musta turu lagunemisel väheneks marihuaana kättesaadavus ka alaealistele, sest litsentseeritud müüja alaealistele kanepit ei müü. Siiski ei saa eeldada, et marihuaanaga

ebaseaduslikult äritsejad kaovad. Võib tekkida olukord, kus hakatakse aretama kõrgema THC sisaldusega marihuaanat, mille kliendiks saavad olema inimesed, kes kanepit kuritarvitavad. Marihuaanaga seotud kinnipeetavate arv väheneks, kuid ei kaoks. Karistada saavad ilma litsentsita müüjad ja tootjad, alaealised tarvitajad ja kanepiuimas sõidukijuhid.

4.5. Kokkuvõtlik hinnang ja soovitused

Võttes arvesse nii töös käsitletud teooriat, seniseid uuringuid ja andmeid kui ka käesoleva töö autori küsitlust, siis võib arvata, et marihuaana legaliseerimise positiivsed mõjud kaaluvad kulud üles. Majandusele mõjuks kanepi legaliseerimine hästi ning kui kuritegevuses mingid muutused toimuma peaks, siis tõenäoliselt kuritegevus legaliseerimisel pigem väheneb. Legaliseerimise mõju tarbimisele või tarvitajate hulgale sõltub sellest, kui valmis ühiskond marihuaana legaliseerimiseks on. Kui ühiskond on põhjalikult ette valmistatud ning tarbimises ega tarvitajate arvus olulist tõusu ei teki, ei ole põhjust ka karta suuremal hulgal lisanduvaid terviseprobleeme. Paratamatult võib marihuaana mõju tervisele kokkuvõttes pigem negatiivseks pidada, millesse tuleb legaliseerimisel tõsiselt suhtuda. Kuna marihuaana legaliseerimine mõjutab väga paljusid erinevaid valdkondi erineval viisil, siis on sotsiaalset tasuvusanalüüsi väga keeruline teostada ja kõiki mõjusid täpselt prognoosida. Igal juhul on täpsemate hinnangute saamiseks tarvis jätkata antud teema uurimist.

Praeguste teadmiste juures on aga alust arvata, et keelupoliitika ei ole kõige parem variant marihuaana tarbimise, müügi ja tootmise kontrollimiseks või piiramiseks. Mõned riigid ja osariigid on keelupoliitika tühistanud ning kanepi dekriminaliseerinud või legaliseerinud. Senised katsetused ja muutused on esialgu edukalt kulgenud. Need valitsused on tervele maailmale eeskujuks ning nii ongi marihuaana legaliseerimine muutunud ülemaailmselt aktuaalseks temaks. Vaatamata sellele, et marihuaana legaliseerimine tundub eelduste kohaselt riigile igati mõistlik otsus, ei ole aga enamik ühiskonnast selleks veel valmis. Nii on ka tõenäoliselt Eestis, kus rahvas ei ole piisavalt teadlik võimalikest ohtudest, mida marihuaana tarvitamine endaga kaasa võib tuua. Seega võib öelda, et Eestil on vaja käia veel pikk tee selleni, et ühiskond oleks võimeline mõistlikult seaduslikku marihuaanat vastu võtma.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli hinnata Eesti rahva suhtumist ja valmisolekut marihuaana legaliseerimise osas. Eesmärgist lähtudes analüüsiti kanepipoliitika suundumusi Euroopas, Ameerikas ja Eestis ning uuriti kanepi legaliseerimisega kaasnevaid tulusid ja kulusid.

Marihuaana on kanepi emastaimede kuivatatud osad ning sisaldab THC-d ehk tetrahüdrokannabinooli, mis tekitab kanepi tarvitamisel psüühika muutuseid. Enamasti manustatakse kanepit suitsetades või toidu kaudu. Legaalne marihuaana tähendab, et kanepi müük, kasvatamine ja tarvitamine on lubatud ja seadusega reguleeritud.

Kanep on enamikes riikides keelatud, kuid seda tarbitakse laialdaselt. Uuringute kohaselt on Euroopas 21,7% ning Eestis pea 21% täiskasvanutest vähemalt kord elus kanepit tarvitanud. Antud bakalaureuse töö kinnitab täiendavalt, et senine karistuslikult keelurežiimil põhinev narkopoliitika ei ole efektiivseks osutunud. Narkootikumidega võitlemine on siiani toonud sageli vaid vastupidiseid tulemusi.

Holland, Põhja-Korea ning USA osariigid Washington ja Colorado on ainsana maailmas marihuaana täielikult või osaliselt legaliseerinud. Lisaks on mitmeid riike, kus kanepi tarvitamine ja omamine on dekriminaliseeritud. Seniste tulemuste põhjal võib öelda, et marihuaanat puudutavas poliitikas muudatused läbi viinud riigid on legaliseerimisel õige sammu teinud. Näiteks peale marihuaana legaliseerimist Colorados on marihuaana aastane müügikäive ulatunud ligi 700 miljoni dollarini, mis on toonud ligi 70 miljonit dollarit maksutulu. Tulemus on oodatust parem ning on lootust arvata, et legaliseerimise positiivne mõju ajaga aina tõuseb. Sarnased muudatuste tulemused motiveerivad lisaks Ameerika valitsustele ka Euroopa riike marihuaanat puudutava poliitika arutelusid läbi viima.

Kuigi legaliseerimine on maailmas juba alguse saanud siis ei tähenda see, et kõik inimesed seda aktsepteeriks. See on mõistetav, kuna on selge, et täiesti ohutuks taimeks kanepit pidada ei saa. Legaliseerimist pooldajate ja mittepooldajate vahel on piisavalt palju erinevusi. Näiteks on legaliseerimise mittepooldajad kindlad, et legaliseerimisel võib kanepi tarbimine kasvada ligi kolm korda. Autori küsitlusele vastanutest ennustab legaliseerimisest

tingitud kanepi tarvitamise tõusu ligi 58%. Legaliseerimise pooldajad väidavad aga, et legaliseerimisel ei pruugi tarbimisele otsest mõju olla, kui ühiskond vastavaks muutuseks piisavalt ettevalmistatud on. Kui aga rahvas ei ole piisavalt teadlik kanepi tarvitamisega seonduvatest ohtudest, võib tarbimine legaliseerimisel algselt suureneda, tuues kaasa ka uusi terviseprobleeme.

Kuna marihuaana on oma keelatus tõttu üsnagi vähe uuritud taim, siis levib palju erinevaid arvamusi kanepi mõjust inimese tervisele. On küll suudetud tõestada, et kanepil on tõepoolest raviomadusi, kuid siiani pole põhjalikult uuritud, kuidas mõjub kanepi tarvitamine tervele inimesele pikas perspektiivis. Küll aga on tõestatud ka seda, et skisofreenia soodumusega inimesel võib kanepi tarvitamisel haigus vallanduda. Ometi pole alust arvata, et kanep kujutab endast inimese tervisele suuremat ohtu kui tubakas või alkohol.

Kuigi marihuaana tarvitamine ei ole tervisele ohutu, toimub sellele vaatamata terves maailmas massiline kanepi tarbimine. Riigid, kus on marihuaana legaliseeritud, on otsustanud kanepi paratamatust ärist ja tarbimisest oma kasu lõigata. Marihuaana legaliseerimisel kuritegevus tõenäoliselt väheneb. Seega lisaks maksutulule hoiab riik ka kuritegevuselt ressursse kokku. Marihuaana legaliseerimine elavdab muuseas ka ettevõtlust, mis toob endaga kaasa uued töökohad ning riigile täiendavat tulu.

Võib üsna kindlalt väita, et varem või hiljem jõuab marihuaana legaliseerimine või dekriminaliseerimine ka Eestisse. Autor usub, et eestlased ei ole selliseks muutuseks veel valmis, kuna vaatamata suurele marihuaana illegaalsele tarbimisele võib rahva teadlikkust kanepi ohtudest pidada suhteliselt tagasihoidlikuks ning see võiks põhjustada riigis probleeme. Seega on üsna kindel, et Eestis toimub kanepi legaliseerimine alles siis, kui Eesti elanikud on marihuaana ohtudest teadlikumad, ning oskavad legaalse kanepi mõistlikult vastu võtta.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aasvee, K., Eha, M., Härm, T., Liiv, K., Oja, L., Tael, M. (2012). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2009/2010. Õppeaasta Eesti HBSC uuringu raport. Tervise Arengu Insituut. Atlex.
- About Marijuana. NORML. National Organization for the Reform of Marijuana Laws. <http://norml.org/marijuana> (19.03.2015)
- Bewley-Taylor, D. (2006). Getting high on the policy agenda: Europe, the US and the future of the global drug prohibition regime. Journal of Transatlantic Studies. Vol 4, pp 39-40
- Blackwell, W. (2014). Health Services and Outcomes Research. Journal of the American Heart Association. Vol 3.
- Elanikkonna teadlikkus kanepi ravitoimetest ja hoiakud kanepi laialdasemast kasutamist Eesti meditsiinis. Uuringu aruanne. (2014). Ravikanep MTÜ. TNS Emor. <https://drive.google.com/file/d/0BxV86uYJfhXjcy1yc2ZCNUtTVzg/view> (10.05.2015)
- Evans, D. G. (2013). The Economic Impacts of Marijuana Legalization. The Journal of Global Drug Policy And Practice. <http://www.globaldrugpolicy.org/Issues/Vol%207%20Issue%204/The%20Economic%20Impacts%20of%20Marijuana%20Legalization%20final%20for%20journal.pdf> (10.02.2015)
- Euroopa uimastiprobleemide aruanne. (2014). Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus. EMCDDA. Lisbon. Luxembourg : Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2004-2012 <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2014> (19.03.2015)
- Gnadenteich, U. (2015). Tallinna kanepimarsil juhtus uskumatu lugu. Postimees. [E-ajaleht] <http://tallinncity.postimees.ee/3184731/tallinna-kanepimarsil-juhtus-uskumatu-lugu> (10.05.2015)
- Grinspoon, L. (2011). Marijuana Is Here To Stay. Clear. <http://clear-uk.org/marijuana-is-here-to-stay/> (26.02.2015)

- Hudak, J. (2014). Colorado's Rollout of Legal Marijuana Is Succeeding. Effective Public Management.
<http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/07/colorado%20marijuana%20legalization%20succeeding/cepmmjcov2.pdf> (26.02.2015)
- Ingraham, C. (2015). Colorado's legal weed market: \$700 million in sales last year, \$1 billion by 2016. The Washington Post.
<http://www.washingtonpost.com/blogs/wonkblog/wp/2015/02/12/colorados-legal-weed-market-700-million-in-sales-last-year-1-billion-by-2016/> (02.04.2015)
- Kandel, D. B., Yamaguchi, K., Klein, L. C. (2006). Testing the gateway hypothesis. Addiction. Vol 101, pp 470-472
- Kanep. (2015). Tervise Arengu Instituut.
<http://www.narko.ee/kanep/> (14.04.2015)
- Kanepiga seonduv õiguslik kord Eestis. (2015).
<http://kanep.info/oiguslik-kord-eestis/> (05.05.2015)
- Kangem kanep tõstab vaimsete häirete esinemisriski. (2015). Novaator.
 [E- ajaleht]<http://novaator.err.ee/v/psyyhika/a126d407-a1ae-4447-a174-05aa80725418>
 (21.05.2015)
- Kaukvere, T. (2013). Eesti arstid ei pea ravikanepit vajalikuks. - Postimees. [E-ajaleht]
<http://tervis.postimees.ee/2590006/eesti-arstid-ei-pea-ravikanepit-vajalikuks>
 (16.05.2015)
- Marijuana Legalization in Washington and Colorado. (2014). Drug Policy Alliance.
http://www.drugpolicy.org/sites/default/files/DPA_Fact_Sheet_Marijuana_Legalization_in_Washington_and_Colorado_Feb2014_2.pdf (01.04.2015)
- Meikar. (2014) Ehk oleks aeg kanep legaliseerida? Rubriik: Kandidaatide teated. ERR.
http://valimised.err.ee/v/euro_2014/kandidaatide_teated/df935793-f5c7-4051-9590-b60b2a287bf1 (20.04.2015)
- Miron, J. A., Waldock, K. (2010). The Budgetary Impact of Ending Drug Prohibition. Cato Institute.
<http://www.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/DrugProhibitionWP.pdf> (16.02.2015)
- Models for the legal supply of cannabis: recent developments. (2014). European Monitoring Centre of Drugs And Drug Addiction.
<http://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/legal-supply-of-cannabis> (05.05.2015)
- Paimre, M. (2013). Narkoprobleemide kajastamine Eesti ajakirjanduses (1993-2009). Jyväskylä studies in humanities. Lk 21-24.
- Paimre, M. (2001). „Pehmed” narkootikumid. – Postimees. [E-ajaleht]
<http://arvamus.postimees.ee/1882565/pehmed-narkootikumid> (07.05.2015)

- Palali, A., van Ours, J. (2013). Easy access to cannabis is tempting. VOX CEPR's Policy Portal. <http://voxeu.org/article/easy-access-cannabis-tempting> (16.05.2015)
- Palali, A., van Ours, J. (2014). Is Cannabis use really so harmful? VOX CEPR's Policy Portal. <http://voxeu.org/article/cannabis-use-and-liberalisation-attitudes> (05.03.2015)
- Riskikäitumise teadlikkuse uuring kolmes sihtrühmas. (2014). Politsei- ja Piirivalveamet. TNS Emor. <https://www.politsei.ee/dotAsset/331164.pdf> (17.04.2014)
- Seadus ütleb. (2015). Tervise Arengu Instituut. <http://www.narko.ee/seadus/> (20.04.2015)
- Sootak, J., Randma, P. (2006). Narkokriminaalpoliitika või narkopoliitika? Akadeemia nr. 6. Eesti Kirjanike Liidu kuukiri Tartus. Kultuurileht.
- Torres, M. (2013). New Marijuana Ruling Shows The Age of Deception On The Most Medicinal Plant In The World Is Coming To An End. Prevent Disease. http://preventdisease.com/news/13/090113_Marijuana-Ruling-Shows-Age-of-Deception-Coming-To-An-End.shtml (03.05.2015)
- Viilmann, K., Espenberg, K., Humal, K., Lina, J., Nahkur, O., Puolokainen, T. (2013). Paikkonna tervisemõjurite uuring 2011. Harjumaa raport. Tartu Ülikool. Tervise Arengu Instituut. https://intra.tai.ee/images/prints/documents/138670077693_Paikkonna_tervisemõjurite_uuring_2011_Harjumaa_raport.pdf (05.05.2015)
- Williams, J., Bretteville-Jensen, A. L. (2014). Does liberalizing cannabis laws increase cannabis use? Journal of Health Economics. Vol 36.
- Žuravljova, M. (2012). Preventsiooni minikursus. Tartu Ülikool. <http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/24963/preventsioon.html> (03.05.2015)

SUMMARY

THE READINESS TO MARIJUANA LEGALIZATION IN ESTONIA

Liis Pajanen

The aim of this bachelor's thesis is to compare changes within drug policy in Europe, America and Estonia while focusing on marijuana. More specifically, its aim is to analyze the possible impacts of legalizing marijuana and to find out the positive and negative effects that legalizing might have in Estonia. The author of this bachelor's thesis questioned Estonian consumers, to assess their readiness to legalize marijuana.

The paper analyses whether it might be more efficient to reorient its legalizing (marijuana toward a less prohibitive regime and focus more on harm reduction and reasonable consumption in light of recent developments in other countries. The arguments on which different drug policy concepts are based on and also which arguments have impeded change in marijuana policy are examined and compared in this paper to find out the positive and negative effects that legalizing marijuana might have.

The non-supporters of legalizing marijuana find that legalizing would make it more accessible and thus that would make the number of consumers rise and that would kick up the outgoings in health-department. Although easier access to cannabis might also influence the number of hard drugs users. Main reasons what marijuana non-supporters point out: marijuana affects mental health; if used, it can create anxiety and panic attacks; if used for a long period, it can create and addiction; in some cases, it is associated with schizophrenia and cardiovascular diseases. Further on, government's expenses to legalize marijuana could become higher than the income. First, you have to create legislations to gather taxes, regulate retailers and dealers, to protect users and non-users.

The supporters of legalizing marijuana find that the legalization of sale, consumption and production of cannabis would be more resource-efficient and reasonable than

criminalization. The economic benefit of legalizing weighs up the costs, that depend on several economical issues. The main reason for legalizing is the estimated revenue from the additional charges from taxes and additionally the current income from marijuana related entrepreneurship. Furthermore, if the state would control the marijuana market, the negative effect of drugs on society would drop. Legalizing marijuana doesn't influence cannabis consumption levels or enlarge the popularity of stronger substances. It would be a way to restrict the youth from getting a hold on the drugs. Although everyone constantly talks about the health hazard of marijuana, marijuana is really thought to be safer than alcohol and tobacco.

Increasingly, more states have begun to reduce and alleviate marijuana related penalties. The main change is marijuana production, sale and consumption legalizing or consumption decriminalization. So far the changes have had a positive impact on the states and therefore marijuana have become a very timely issue.

The author of this bachelor's thesis examined Estonians attitude towards legalizing. The study suggests that marijuana consumption is well common in Estonia and there are supporters for legalixing marijuana. The supporters find that since drug consumer behavior is influenced more by culture than the prohibition regime, the legal situation should reflect reality and focus on supporting consumer behavior, directing it toward safer use. Despite the fact that there were many supporters of marijuana among the respondents, the majority are on the opinion that Estonian country and society is not yet ready for it. Before everything, the state should work with getting the public to know more about marijuana, to prevent marijuana abuse.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Sugu

mees

naine

Vanus

-17

18 – 29

30 – 45

46 – 64

65+

Kas oled tarbinud kanepit?

jah

ei

Kas pead oma teadmisi narkootiliste ainete suhtes piisavaks?

jah

ei

ei tea

Kas pead narkomaania ennetamisega seonduvat tegevust Eestis piisavaks?

jah

ei

ei tea

Kas usud, et kanep võib olla „väravaks” narkootiliste ainete maailma?

jah

ei

ei tea

oleneb inimesest

Kuidas võiks legaliseerimine tarbijate arvu mõjutada?

Tarbijate arv...

tõuseb

langeb

ei muutu

Millist järgnevast pead tervisele kõige kahjulikumaks?

tubakas

alkohol

kanep

Kuidas mõjutab kanep inimese produktiivsust pikas perspektiivis?

parandab

halvendab

ei mõjutagi

ei tea

Kas legaliseerimine võiks kaasa tuua kuritegevuse tõusu või languse?

pigem tõusu

pigem languse

ei muudaks kuritegevuses midagi

ei tea

Kumba pead ohtlikumaks sõidukijuhiks?

kanepit suitsetanud juht

alkoholijoobes juht
mõlemad on ohtlikud

Kas Eestis tuleks kanepi legaliseerida?

Jah
Ei
Ei tea

Kas pead kanepi legaliseerimist..

riigile kulukaks muutuseks
riigile tulutoovaks muutuseks

Kas pooldad kanepi poliitika muutmist analoogseks praeguse alkoholi- ja tubakapoliitikaga?

St muutumist suhteliselt rangete regulatsioonidega aktsiisikaubaks

jah
ei
ei tea

Mida arvad kanepi legaliseerimisest Eestis? (*lahtine küsimus*)

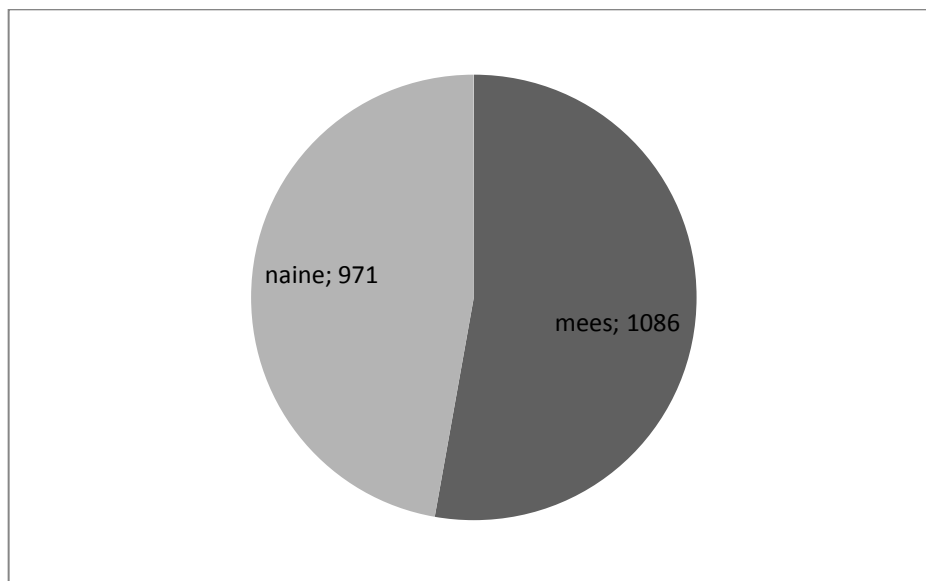

Lisa 2. Küsimustiku vastused

Sugu

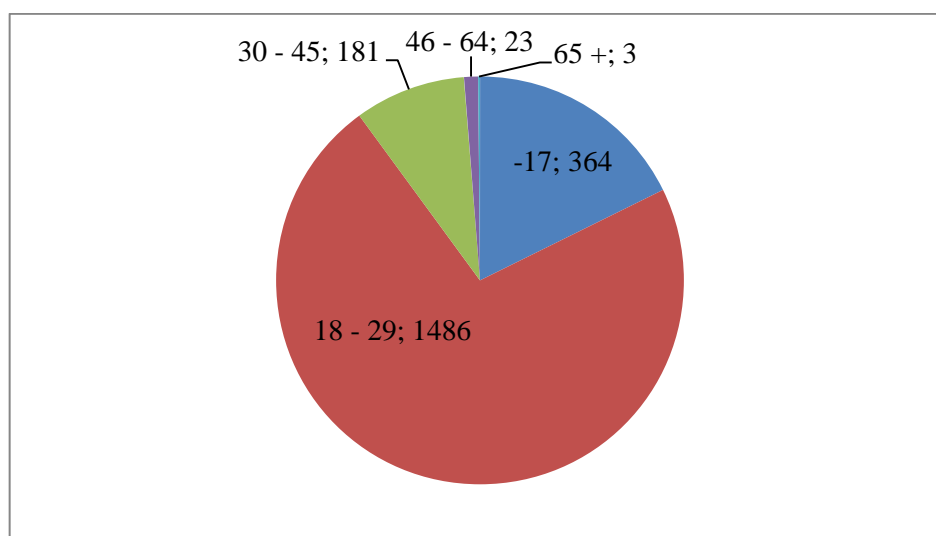
mees **1086** 52,8%

naine **971** 47,2%

Vanus

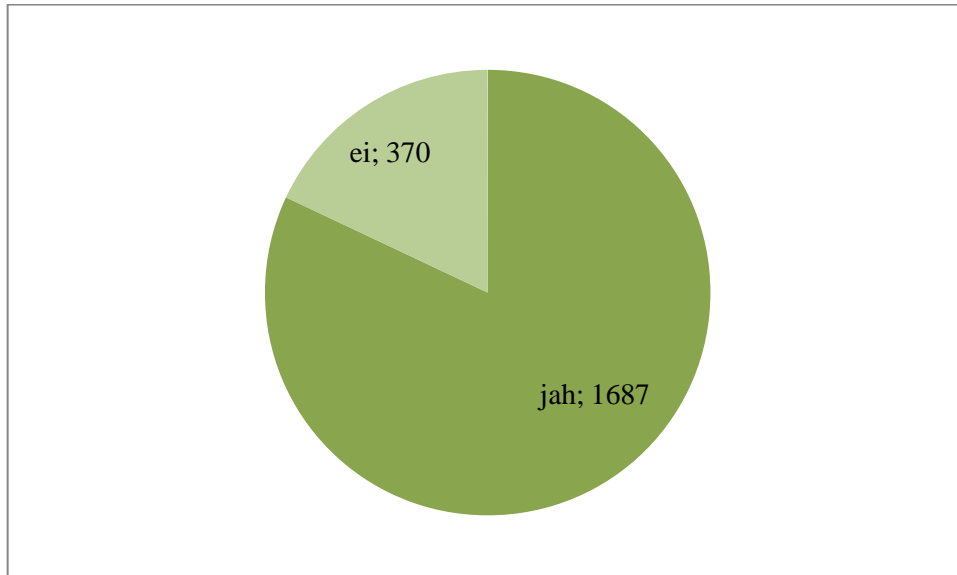
- 17	364	17,7%	30 - 45	181	8,8%	65+	1	0%
18 - 29	1486	72,2%	46 - 64	23	1,1%			

Kas oled tarbinud kanepit?

jah **1687** 82%

ei **370** 18%

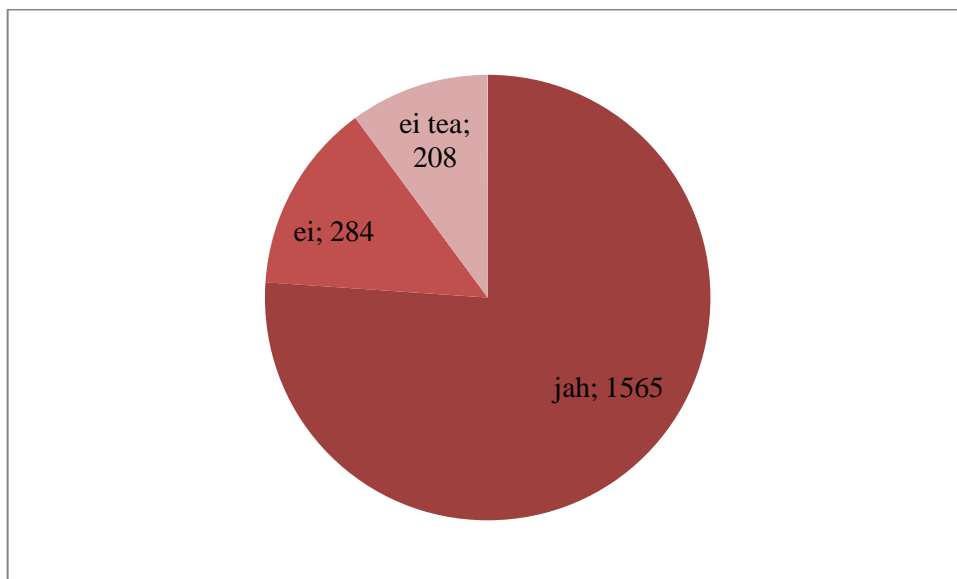

Kas pead oma teadmisi narkootiliste ainete suhtes piisavakas?

jah **1565** 76,1%

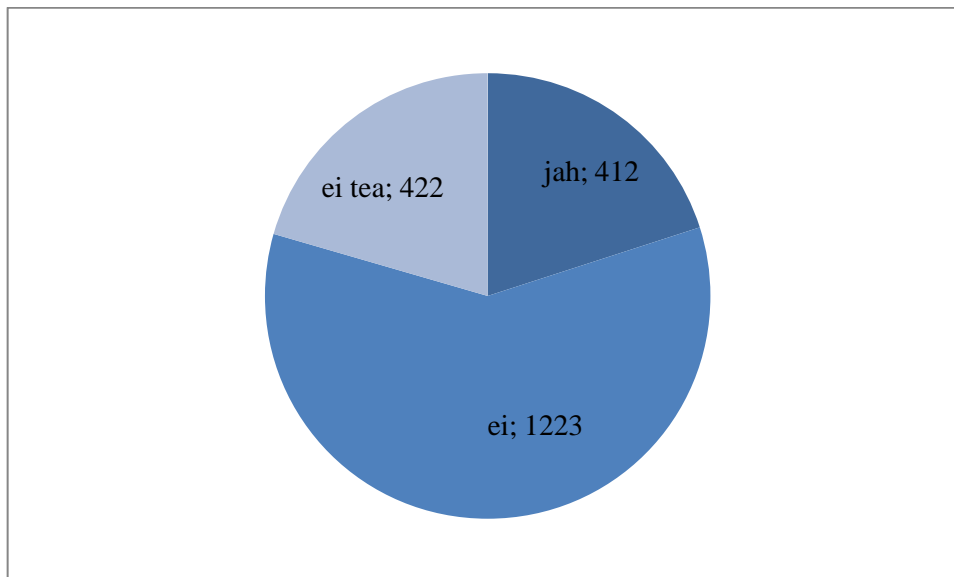
ei **248** 13,8%

ei tea **208** 10,1%

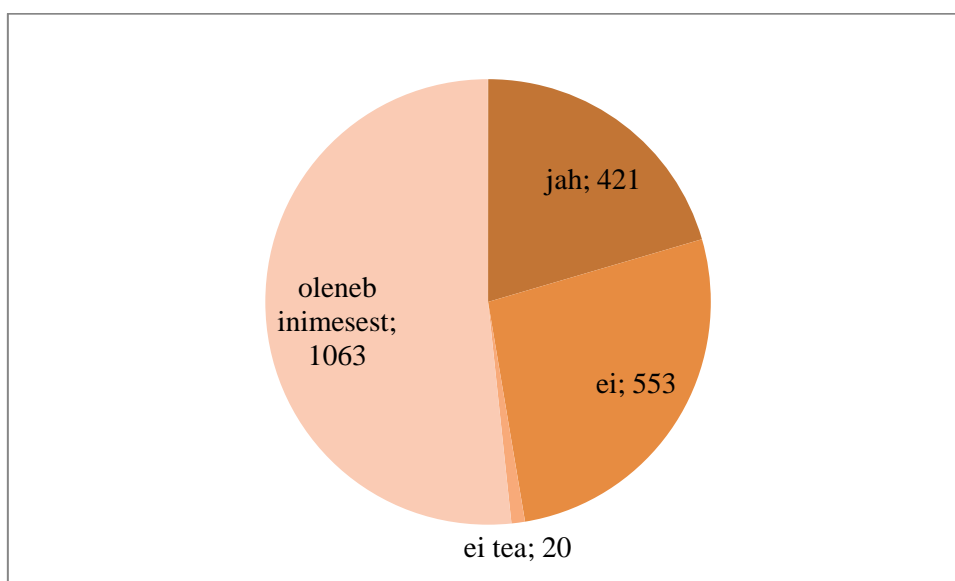
Kas pead narkomaania ennetamisega seonduvat tegevust Eestis piisavaks?

jah	412	20%
ei	1223	59,4%
ei tea	422	20,5%

Kas usud, et kanep võib olla „väravaks” narkootiliste ainete maailma?

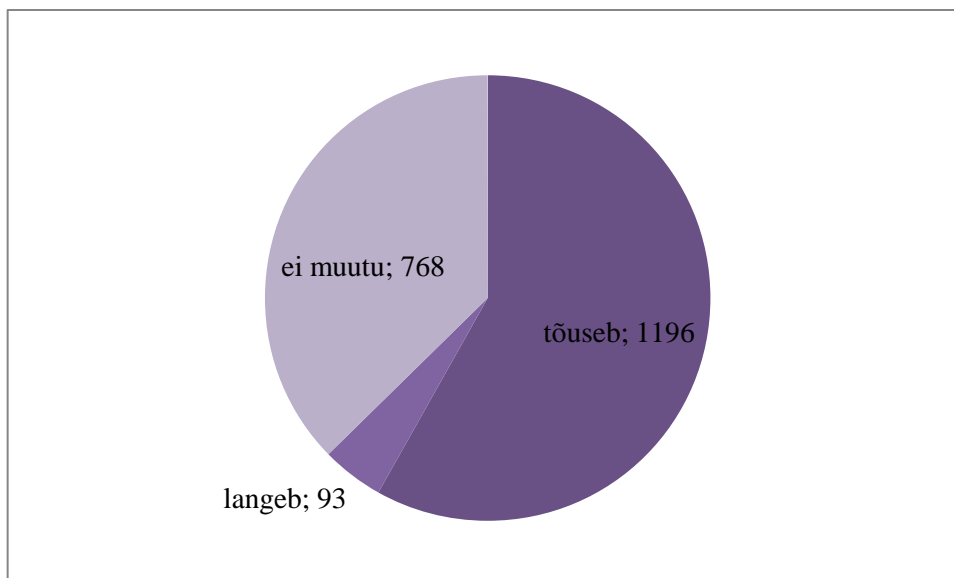
jah	421	20,5%
ei	553	26,9%
ei tea	20	1%
oleneb inimesest	1063	51,7%

Kuidas võiks legaliseerimine tarbijate arvu mõjutada?

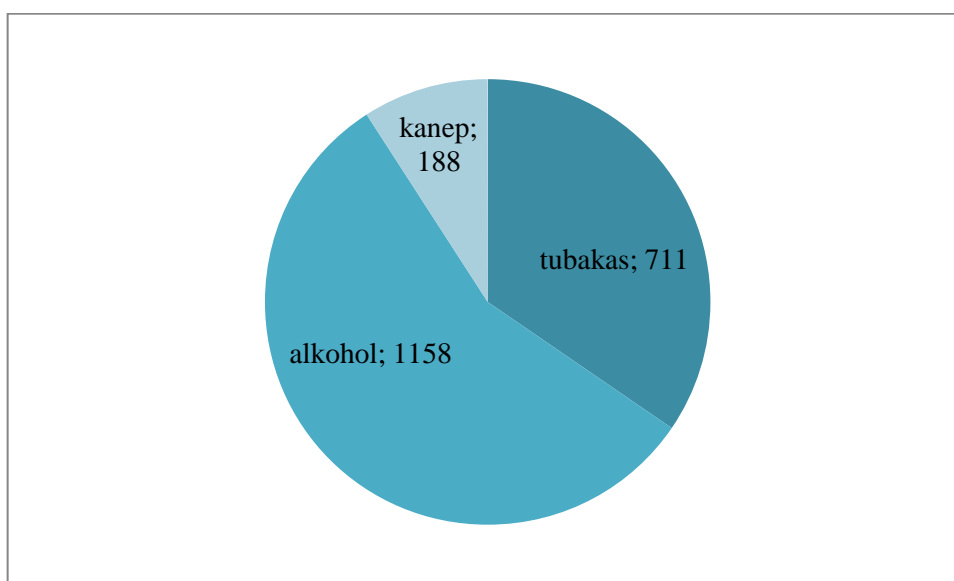
Tarbijate arv...

tõuseb	1196	58,1%
langeb	93	4,5%
ei muutu	768	37,3%

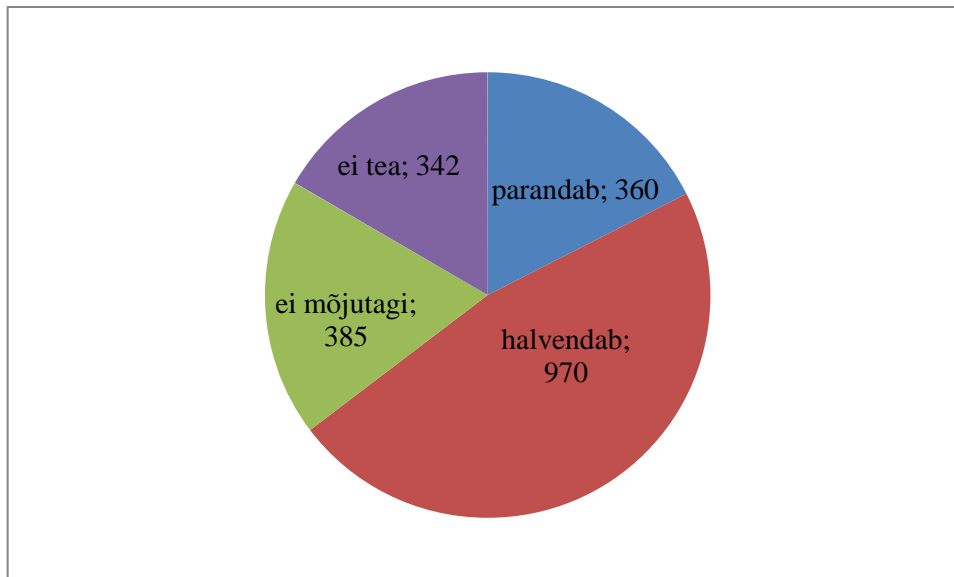
Millist järgnevast pead tervisele kõige kahjulikumaks?

tubakas	711	34,6%
alkohol	1158	56,3%
kanep	188	9,1%

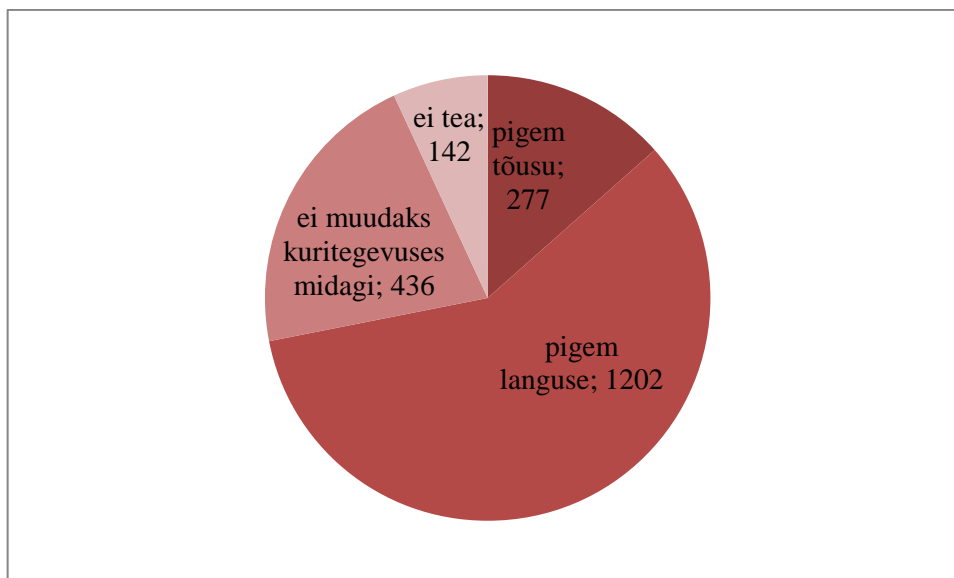
Kuidas mõjutab kanep inimese produktiivsust pikas perspektiivis?

parandab	360	<i>17,5%</i>
halvendab	970	<i>47,2%</i>
ei mõjutagi	385	<i>18,7%</i>
ei tea	342	<i>16,6%</i>

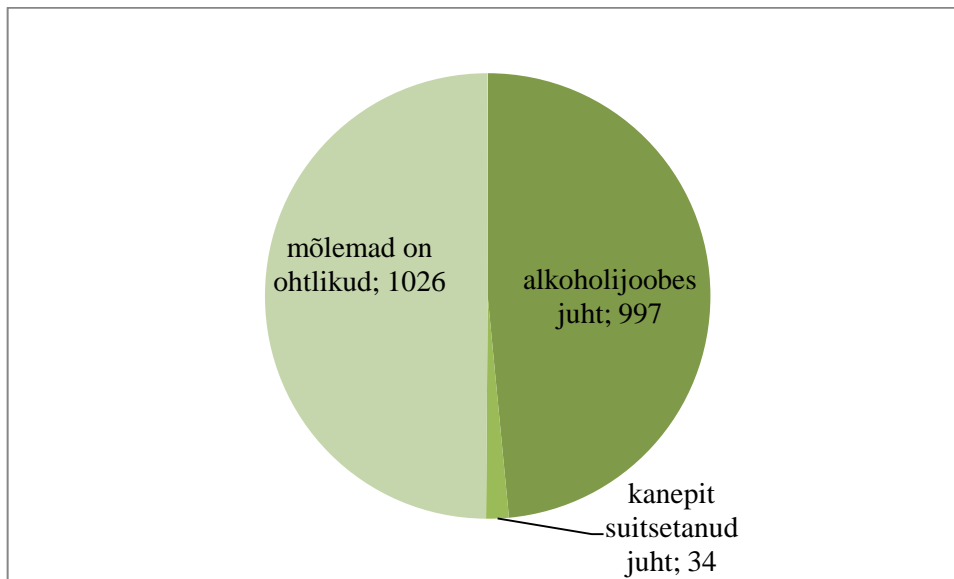
Kas legaliseerimine võiks kaasa tuua kuritegevuse tõusu või languse?

pigem tõusu	277	<i>13,5%</i>
pigem languse	1202	<i>58,4%</i>
ei muudaks kuritegevuses midagi	436	<i>21,2%</i>
ei tea	142	<i>6,9%</i>

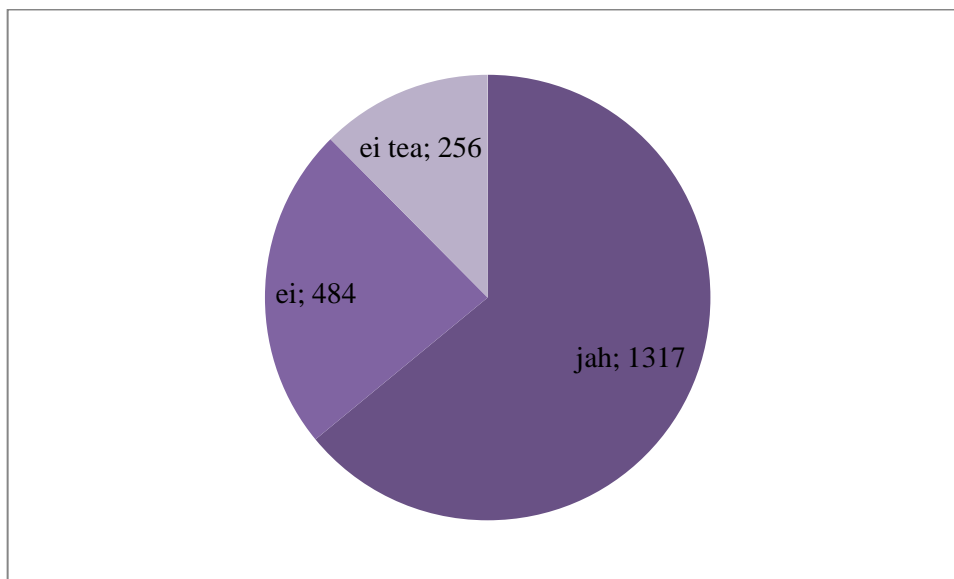
Kumba pead ohtlikumaks sõidukijuhiks?

kanepit suitsetanud juht	997	48,5%
alkoholijoobes juht	34	1,7%
mõlemad on ohtlikud	1026	49,9%

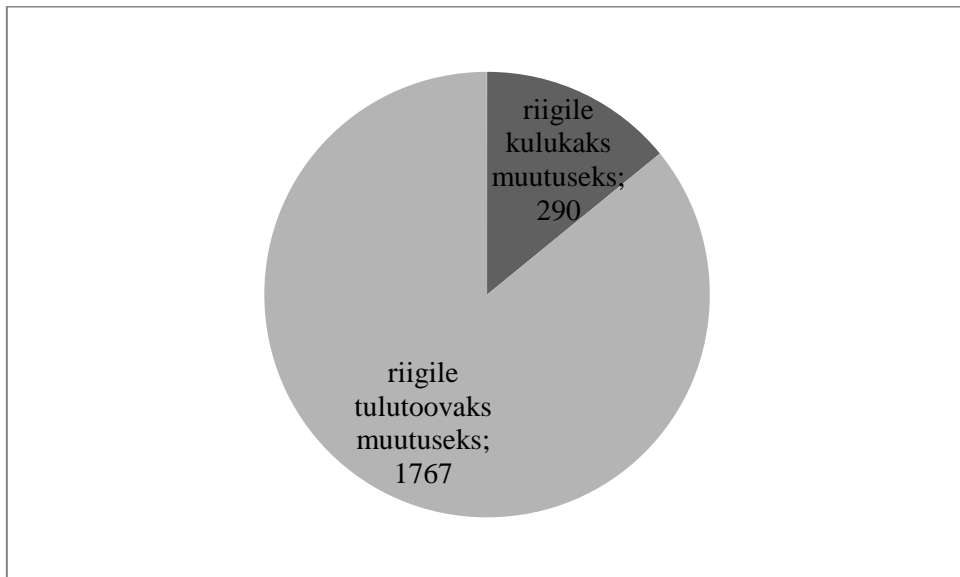
Kas Eestis tuleks kanepi legaliseerida?

jah	1317	64,0%
ei	484	23,5%
ei tea	256	12,4%

Kas pead kanepi legaliseerimist..

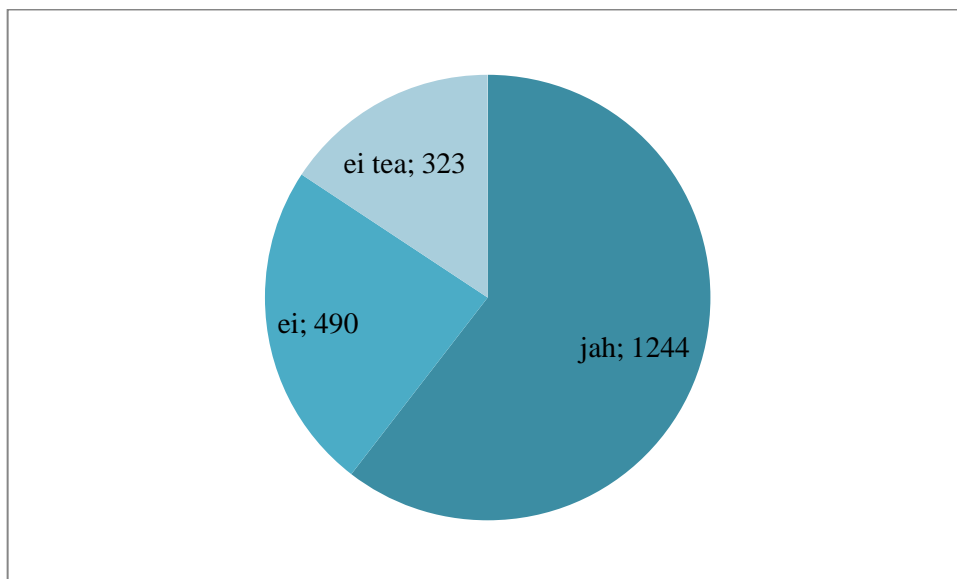
riigile kulukaks muutuseks	290	14,1%
riigile tulutoovaks muutuseks	1767	85,9%

Kas pooldad kanepi poliitika muutmist analoogseks praeguse alkoholi- ja tubakapoliitikaga?

St muutumist suhteliselt rangete regulatsioonidega aktsiisikaubaks

jah	1244	60,5%
ei	490	23,8%
ei tea	323	15,7%

Mida arvad kanepi legaliseerimisest Eestis? (lahtine küsimus)

Lisa 3. Marihuaana legaliseerimise pooldajad vanuse lõikes.

